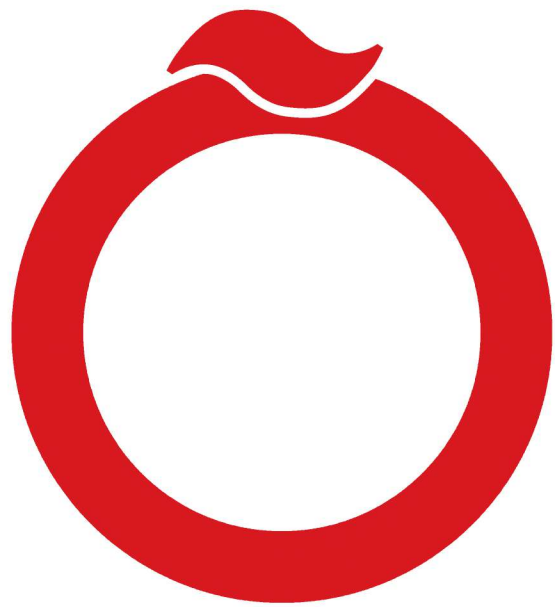

ILMUB 1930. AASTA SEPTEMBRIST

REEDE 15.09.2017 • NR 28 • 0,95 EUROT

PETAJATE LEHT

Hüpokoerad tulevad

Hüpokoer tajub lõhna järgi, kui diabeetikul veresuhkru tase langeb või on juba kriitilisel piiril. Seejärel koer kas pakub või kutsub abi. **Lk 7**

LASTE TOETAMINE ON KOOLI ÕLUL

Omaavalitsuse roll laste ja perede toetajana peaks olema praegusest palju suurem. Tihti ei saagi last aidata peret aitamata ning kool ei saa sellega üksi hakkama. Paraku on lasteaed ja kool, ka haridus- ja sotsiaalvaldkond paljudes kohtades eraldi üksused ning igaüks toimetab omaette. **Lk 2–3**

MEETODIST SÕLTUB TULEMUS

Tartu ülikooli professor **Martin Ehala** kirjutab, et riigieksamil heade tulemuste saavutamiseks peaks õpetaja keskenduma eeskätt funktsionaalse keeleoskuse arendamisele, rakendama mitmekülgseid aktiivõppe meetodeid ja mitte pingutama üle riigieksami drilliga. **LK 9**

RAHVUSVAHELINE HARIDUS EESTIS

Eestis juurdub rahvusvaheline kooliharidus: tänavu avas Tallinnas Ülemiste Citys ukseid järjekordne rahvusvaheline kool, mis pakub ingliskeelset põhiharidust. Eestis tegutseb ka rahvusvahelisi lasteaedu. **Lk 10–11**

Tähistati Lenderi gümnaasiumi 110. aastapäeva

7. SEPTEMBRIL TÄHISTATI TLÜ AKADEEMILISES RAAMATUKOGUS ELFRIEDE LENDERI TÜTARLASTE ERAGÜMNAASIIUMI AVAMISE 110. AASTAPÄEVA.

RAIVO JUURAK

Ürituse korraldasid Eesti pedagoogika arhiivmuuseum ja Lenderi gümnaasiumi vilistlased. Sündmusel osales ka Elfriede Lenderi lähisugulane akadeemik Mihkel Veiderma.

Avasõnad ütles pedagoogika arhiivmuuseumi peavarahoidja Marga Lvova, kes märkis, et Elfriede Lenderi tütarlaste eragümnaasiumi avaaktus peeti 9. septembril 1907. Koolis alustas õpimist 81 tüdrukut, kellest enamik oli eestlased ja üsna kehvadest oludest pärit. Kuni 1918. aastani toimus õpe Lenderi gümnaasiumis vene keeles, sest tsaaririigis oli tütarlastel töö leidmiseks vene keele oskus hädavajalik. 1917. aastal õppis Lenderi koolis juba 461 tütarlast. 1918. aastal läks kool üle eestikeelsele õppele. Õppeasutus tegutses kuni 1940. aastani, valdav osa Lenderi nooremate klasside õpilasi jätkas õpinguid Tallinna 8. ja 7. keskkoolis.

Marga Lvova tutvustas ka ekspositsiooni, kus oli palju fotosid Elfriede Lenderist ja tema koolist, lisaks koopiaid selle aja dokumentidest. Auko-

hal oli mannekeen, kes kandis Lenderi gümnaasiumi laia valge kraega lillakaspunast vormikleiti, mis inspireeris linnakodanikke Lenderi tüdrukuid karikakardeks hüüdma.

Svea Otsmaa, kes astus lapsena Lenderi gümnaasiumisse ja lõpetas 1950. aastal hoopis Tallinna 7. keskkooli, rääkis oma Lenderi kooli vilistlaskogu tegevusest. Vilistlaskogu on välja andud kaheköitelise raamatu, mis käsitleb Elfriede ja Voldemar Lenderi elu ja tegevust. Kaks eksemplari nendest raamatutest kinkis ta pedagoogika arhiivmuuseumile, lisaks ka vilistlaskogu päevaraamatu.

Svea Otsmaa rääkis ka Lenderite mälestuse jäädvustamisest linnapildis. Avatud on bareljeef Elfriede Lenderi lapsepõlvkodus Toompeal. Üksvahe käidi välja idee nimetada Politseiaed ümber Lenderite aiaks või parkiks. Viimane uudis on, et Politseiaeda tuleb kahest pingist koosnev Lenderite memoriaal, mille ühel pingil istub Elfriede Lender ja teisel tema abikaasa Voldemar, kes oli esimene eestlasest Tallinna linnapea. Televisiorist on selle memoriaali kavandit juba näidatud.

Edasi andis pedagoogika arhiivmuuseumi haridusloo spetsialist Mare

Lenderi kooli vilistlane Svea Otsmaa tutvustab Lenderi kooli 110. aastapäevale pühendatud väljapanekut, mille koostasid Lenderi vilistlased.

FOTOD: RAIVO JUURAK

Lenderi gümnaasiumi 110. aastapäeva näituse avamine TLÜ akadeemilise raamatukogu fuajees.

Torm Lenderi gümnaasiumi ajaloost juba põhjalikuma ülevaate. Ta tuletas kuulajatele meelde, et tsaari ajal räägiti Tallinnas avalikes kohtades vene ja saksa keeles ning Elfriede Lender oli üks esimesi haritud naisi, kes hakkas rääkima kõikjal eesti keelt. Lenderi gümnaasiumi õpetajate hulgas olid ka sellised eesti kultuuri suurkujud

nagu Ernst Peterson-Särgava ja Marta Sillaots.

Lenderi gümnaasium oli algusaastatel pidevalt rahalistes raskustes. Lenderite perel oli Mähel talu, mis neelas samuti raha. Kuna Voldemar Lender oli linnapea, siis ei sobinud tal mitte kuidagi oma abikaasa koolile toetust küsida. Ootamatu abi tuli aga linnapea

abilt Gavril Beljaginilt, kes oli tutvunud Lenderi kooli õppetööga, oli nähtust vaimustuses ja pidas Tallinna volikogule süütava kõne sellest, et Elfriede Lender koolitab Tallinna linna lapsi, teeb seda väga hästi ning väärib seega linna toetust. Ja kool hakkaski saada linnalt 500 rubla aastas pluss viis stipendiumi vaestest peredest lastele.

Aasta algas aabitsanäitusega

SIRJE PÄRISMAA

Tartu Miina Härma gümnaasiumis on koolialguse puhul näitus eri ajastute aabitsatest.

Näituse on koostanud raamatukoguhoidja Helgi Rootslane, kes kutsus õpetajaid üles oma aabitsaid näitusele tooma, tõi ka linnaraamatukogust lisa ja seadis väljapaneku kronolo-

gilises järjestuses üles. Kokku on klaasvitriinides väljas 47 aabitsat. Vanim pärineb aastast 1926.

Kõige rohkem on praeguse vabariigi ajal välja antud kooliraamatuid.

„Siin on selgelt näha, et aabitsaturul valitseb konkurents,” lausub Härma gümnaasiumi direktor Ene Tannberg, kes leidis oma kooliaegse aabitsa kõrvalt riulist raamatu, kust ta vene tähti õppis.

Näitusel on eri murrete aabitsad, eri-

vajadustega laste aabitsad (muide, nõukogude ajal oli kaanele kirjutatud „abikooli aabits”), liiklusaabits, Pokuaabits, täpitaheaabits, nukuteatri aabits, väliseesti aabitsad, vene koolide aabits eesti keele õppimiseks jpm.

„Selle järgi õpivad ka meie kooli välismaalt tulnud lapsed algul eesti keelt,” osutas Tannberg.

Aabitsanäitust saab Miina Härma gümnaasiumis vaadata septembri lõpuni.

Aabitsanäituse koostaja, Miina Härma gümnaasiumi raamatukoguhoidja Helgi Rootslane ja kooli direktor Ene Tannberg.

FOTO: SIRJE PÄRISMAA

Laste toetamisel jääb liiga palju haridusasutuste kanda

■ TARTU MAAVALITSUSE HARIDUS- JA SOTSIAALOSAKONNA SPETSIALISTID VÕTSID AJAVAHEMIKUS 2016–2017 ETTE RINGKÄIGU MAAKONNA KÕIGISSE OMAVALITSUSTESSE, ET TUTVUDA TÖÖKORRALDUSEGA ABIVAJAVATE LASTE JA NENDE PEREDE TOETAMISEL NING KAASAVA HARIDUSE KORRALDUSEGA LASTEAEDADES, KOOLIDES JA KOHALIKES OMAVALITSUSTES. TOODI VÄLJA KITSASKOHAD NING OTSITI VÕIMALUSI, KUIDAS OLEMASOLEVAT RESSURSSI PAREMINI ÄRA KASUTADA.

TIINA VAPPER

Tartu maakonnas on praegu Tartu linnaga kokku 22 omavalitsust, ühes neist lasteada ega kooli pole. Et saada tervikpilt, toimusidki kohtumised kõigis 20 maaomavalitsuses ja Tartu linnas. Varem saadeti küsimuste põhjal paluti nii lasteaiad, koolid kui ka omavalitsusel ette valmistada kokkuvõtte sellest, mida on tehtud ning millised on takistused ja probleemid. Kohtumislaua taha olid kutsutud kõik olulised HEV-lastest ja peredega tegelevad spetsialistid ja vallavanemad.

Et probleemid on üle Eesti üsna sarnased, olid Tartu maaomavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakonna juhataja **Annely Vösaste**, hariduskorralduse peaspetsialist **Kairi Vasemägi**, lastekaitse peaspetsialist **Tiina Kivirüüt** ja terviseedenduse peaspetsialist **Lea Saul** hea meelega nõus saadud kogemusi jagama. Vestlusringist puudusid Tartu maa Rajaleidja keskuse juht Piret Taunts ja maakonna alaealiste komisjoni esindaja Lauri Tamm, kes samuti meeskonda kuulusid.

Miks te sellise mahuka töö ette võtsite?

Annely Vösaste: Kuna pärast oktoobrikuiseid valimisi riigi ja kohalike omavalitsuste haldussüsteem muutub ja meie maakonda tekivad uued omavalitsused, oli õige aeg tõsta olulised teemad fookusesse. Et koostöölabirääkimistel on haridus- ja sotsiaalteemad ühed tähtsamad, pidasime õigeks neile tähelepanu juhtida. On väga oluline panna omavalitsuste juhid mõistma, et tugivõrgustike arv ei tohi kokku hoida, tegu pole mitte kulu, vaid investeeringuga. Osakonna pikaaegselt töökogemusest lähtuvalt tõime välja kõik olulised valdkonnad, mis lapse arengut mõjutavad, et panna inimesi kaasa mõtlema, milliseid tugivõrgustikke on laste ja perede toetamiseks vaja ning mis on puudu. Kuna haridus- ja sotsiaalteemad on laste ja perede toetamisel olulised, seadustega pandud kohustusi täita, arutasime ka seda, kuidas olemasolevaid võimalusi maksimaalselt ära kasutada ja ressursi juurde leida.

Milline mulje neist kohtumistest jäi?

Annely Vösaste: Sellist omavalitsust, kus kõik oleks ideaalses korras, polnudki. Ühes on üks, teises teine asi paremini korraldatud, kusjuures väikeste kohtade võimalused olid väiksemad kui suurtel. Oli omavalitsusi, kus kõik teemad olid eelnevalt omavahel põhjalikult läbi aru-

tatud, samuti neid, kus valitses suhtumine, et neil probleeme pole. Eriti tahan kiita Nõo valda eesotsas sotsiaalosakonnaga juhataja Ene Mõlteriga, kus võrgustikutöö on end juba pikka aega õigustanud ja tänu professionaalsele juhtimisele edasi arenenud. Kokkusaamisele tuldi kogu meeskonnaga, kuhu kuulusid koolide ja lasteaedade juhid, õppealajuhatajad, HEV-koordinaator, tervishoiutöötaja, vallavanem, valla sotsiaal- ja lastekaitsetöötaja, konstaabel, perearst.

Iga kohtumine kestis umbes kaks tundi – kõigepealt sai sõna lasteaed, seejärel kool ja lõpuks omavalitsus. Kõige üllatavam oli, et paljudel juhtudel said lasteaiad, koolid ja omavalitsuse inimesed omavahel ühise laua taga esmakordselt kokku ja kuulsid, mida keegi teeb. Ühe omavalitsuse puhul tuligi välja, et lasteaias on laste toetamiseks loodud kõik võimalused, koolis aga pole seda valdkonda tähtsustatud. Lasteaia erirühma õpetaja tõusiski kohtumise lõpus püsti ja pöördus küsimusega kooliinimeste poole: meie teeme lasteaias kõik, kuidas saab olla nii, et kool lapsi ei toeta?

Millised peamised murekohad välja tulid?

Tiina Kivirüüt: Paljudel kohtumistel tuli välja, et info ei liigu institutsioonide vahel ja koostööd teha ei osata. Mitte ainult lasteaed ja kool, ka haridus- ja sotsiaalvaldkond on paljudes kohtades eraldi üksused. Igauks kogub andmeid ja toimetab omaette. Suur probleem on spetsialistide puudus. Omavalitsuse lastekaitsetöötaja roll laste ja perede toetajana peaks olema praegusest palju suurem. Tihti ei saagi last aidata peret aitamata ning kool ei saa sellega üksi hakkama.

Annely Vösaste: Kui lastekaitsetöötaja ametikoht on loodud kolme omavalitsuse peale, ei suuda ükskõik kui suure tahtmise ja hea ettevalmistusega spetsialist selle 0,3 kohaga suurt ära teha, ta jõuab ainult tulekahju kustutada, aga mitte ennetustööd teha. Statistika järgi menetles maakonna ja linna alaealiste ühiskomisjon 2016. aastal 253 juhtumit, millest suurema osa moodustasid koolikohustuse mittetäitmise või väärteoga seotud. Paljude nende lugude puhul oleks tulnud sekkuda juba palju varem.

Üks suuremaid valukohti ongi see, et enamikus omavalitsustes ei ole spetsialiste või on nende töö maht liiga suur. Lastekaitsetöötaja ametikoht on Tartu maal loodud ainult kuues maaomavalitsuses ja Tartu linnas, kus ühe ametni-

ku kohta on 1418 last. Töö on enamasti pandud sotsiaaltöötaja õlule, kes tegeleb sellega muude kohustuste kõrvalt. Osa neist tunnistaski ausalt ja häbenemata, et nad ei oska seda tööd teha ega ole ka teinud.

Tiina Kivirüüt: Sotsiaaltöö on hästi keeruline ala, kus läbipõlemise oht on suur ning inimesed vahetuvad sagedasti. Uuel inimesel aga võtab enda kurssi viimine, perede usalduse võitmine ning järjepidevuse tekkimine aega. Mida suurem omavalitsus, seda keerulisem see on.

Annely Vösaste: Muret teeb, et riigikontrolli hinnangul ei taga praegune tervishoiukorraldus laste terviseprobleemide ennetamist, õigeaegset avastamist ega järjepidevat ravi. Märtsis valminud audit tõi välja hirmutavaid fakte. Selgub, et 3–6-aastastest lastest kõigest 4% käib ettenähtud tihedusega tervisekontrollis ja kordagi ei käi 52%. Õigel ajal ei saanud ravi 71% käitumishäiretega ja 63% söömishäiretega lastest, ravi algas keskmiselt kaks aastat pärast esimesi dokumenteeritud sümptomeid. Sageli on põhjused, miks laps ravile ei jõua, sotsiaalsed. 39% -l peredest, kus kasvab aktiivsus- ja tähelepanuhäirega laps, esines tõsisemaid probleeme, kuid ainult mõned pered said nõustamist, kuidas lapse haigusega toime tulla. Kohtumistel tuligi välja, et nõrgemate perede puhul peab omavalitsuses olema juhtumikorraldaja, kes jälgib nende perede toimetulekut, kasa arvatud seda, et lapsevanem vajalikud ravimid välja ostaks ja laps ravi saaks. Kuigi lastepsühhiaatri vahetus on üle Eesti tõsine probleem, näitab meie kogemus, et isegi kui võrgustiku abil on võimalik kiiresti ja operatiivselt lapsele psühhiaatri või muu eriarsti juurde aeg saada, võib see jääda kasutamata, kui keegi perega ei tegele. On terve hulk häid pereprogramme, mis peaksid olema omavalitsustes kättesaadavad.

Kuidas on lood tervishoiuteenuse ja terviseedendusega koolides?

Annely Vösaste: Ootamatu oli, et suur osa koolijuhtidest ei olnud kuulnudki, millised ülesanded koolilool on ning kuidas info kooli ja perede vahel liigub. Ühes omavalitsuses polnud kooli teenust taganud kolm aastat. Kui võtta seaduste pakett ja tööjuhendid ette, on justkui kõik olemas ja töötab, aga tegelikult neid ülesandeid ei täideta. Ka perearsti ressurssi saaks paremini ära kasutada, kaasates perearste praegusest rohkem ennetavates tegevustes.

Üllatav oli, et paljudel juhtudel said lasteaiad, koolid ja omavalitsuse inimesed omavahel ühise laua taga esmakordselt kokku ja kuulsid, mida keegi teeb, tõdesid Tartu maaomavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakonna spetsialistid, kes tutvusid kõigi omavalitsuste töökorraldusega laste ja perede toetamisel. Fotol vasakult terviseedenduse peaspetsialist Lea Saul, hariduskorralduse peaspetsialist Kairi Vasemägi, haridus- ja sotsiaalosakonna juhataja Annely Vösaste ja lastekaitse peaspetsialist Tiina Kivirüüt.

FOTO: TIINA VAPPER

Lea Saul: Rohkem kui pooltes Tartumaa omavalitsustes väärtustatakse terviseedendust. Tervist edendavate koolide ja lasteaedade võrgustik teeb maakonnas Eesti-üleselt juba aastaid koostööd. Igal aastal on kokku lepitud prioriteetne teema – toitumine, liikumine, laste tervis jne. Kuigi toitumine on olnud teemades seas valdavalt number üks, oli mitme omavalitsuse jaoks seos tervisliku toitumise ja lapse käitumise vahel üllatus. 2011. aastast on Kambja lasteaias jälgitud aktiivsus-tähelepanuhäirega laste toidumenüüd ning toidu mõju lapse käitumisele. Kuigi terviseedendus on valdkond, kus ühe-kahe aastaga pole tõendusmaterjali andmeid võimalik saada, on tulemused näidanud, et see on avaldanud lastele head mõju. Tähtis on, et mitte ainult lasteasutuste õpetajad, vaid ka lapsevanemad hakkaksid nende seoste peale rohkem mõtlema, selles on tööpõld veel väga lai. Tervise teemadega tuleb rohkem tegeleda ka riigi tasandil ja uurida, miks avalikes söögikohtades on lastemenüüs viinerid ja friikartulid.

Kairi Vasemägi: Tuleb mõelda ka sellele, et kui laps sööb esimest korda päeva jooksul alles keskpäeval, kas ta peab vastu ja suudab õppida. Üks kool oli kohtumisele tulles veendunud, et neil ei ole hommikupudru järele vajadust. Arutelu käigus jõudis sotsiaaltöötaja ise seleni, et vanemad lähevad tehasesse kella viieks tööle ja lapsed ei pruugi olla enne

koolibussi peale tulekut midagi söönud, mis võib olla põhjus, miks nad tunnis kaasa ei tööta.

Kuidas lasteaed ja kool lapsi toetavad?

Annely Vösaste: Haridus- ja sotsiaal- ja terviseasutustele on riik pannud väga suure kohustuse ja vastutuse. Suur kiitus koolidele ja lasteaedadele, kes teevad praegu palju ka teiste tegemata tööd. Lasteaiad ja koolid on oma roll, nad on üks osa lapse toetamise süsteemis. Et õpetaja saaks oma tööd teha, peaksid tal olema abi tugispetsialistid. Tartu maakonnas on 26 kooli, logopeed ja sotsiaalpedagoog on ametis 62%, eripeдагоog 46% ja psühholoog 35% koolidest. Kõik spetsialistid on olemas ainult viies koolis. Tugiisik on seitsmel kooliõpilasel, vaja on koolijuhtide hinnangul 11-1; abiõpetaja ametikohti on 14, vajadus on 32. Lasteaedades on tugisõõnute vajadus veel suurem – tugisõõnute vajadus on 17 lapsel, aga vajadus on 33 järele. Kooliinimesed olid seda meelt, et Rajaleidja pakutavad teenused ei asenda tööd kohapeal. Nõo valla konstaabel, kes töötab kuues omavalitsuses, tõigi välja, et nendes haridus- ja terviseasutustes, kus on tööl tugispetsialistid, on probleeme vähem. Spetsialist võib olla ka omavalitsuse palgal, tähtis on, et ta oleks peredele kättesaadav.

Kas põhjus, miks tugispetsialiste

lasteadeadesse ja koolidesse ei jätku, on madal töötasu?

Annely Vösaste: Omavalitsusjuhtide väitel ei ole raha spetsialistide leidmisel kõige suurem probleem, neid lihtsalt ei jätku. Samas on töötasu kindlasti üks oluline põhjus. Tugispetsialistide palk jääb õpetajate omale alla ja erineb piirkonniti. Sellest, et riik annab toetust õpetajate, kuid mitte tugispetsialistide palkadeks ja koolitusteks, võib selle töö tegijatel jääda mulje, nagu ei peetaks nende tööd oluliseks. Marginaalseim näide oli ühe logopeedi töökoormus, kahe maakonna ja kuue omavalitsuse peale kokku 2,6 kohta. Et saada väärilist palka, töötavad paljud logopeedid mitmes majas. Omavalitsustel tasub hästi läbi mõelda, kuidas maksta spetsialistidele väärilist palka ja kasutada neid kui spetsialistemeistreid – mitte ainult häälikute seadjana, vaid ka koolitajate ja nõustajatena.

Vahel juhtub, et info lihtsalt ei liigu. Ühes ümarlauas tuli välja, et kool oli otsinud logopeedi kaks aastat, samas kui lasteaias töötas poole kohaga kõrgharidusega logopeed. Ehkki ta oli kooli kirjutanud ja koostööd pakkunud, ei võetud temaga ühendust. Koostööd takistavad ka liiga jäigad reeglid. Raske ja sügava puudega lapsele määratud rehabilitatsiooniteenuseid tihti kohapeal ei ole. Kohtumisel toodi näide, et kuigi kümne kilomeetri kaugusel tervisekeskuses saaks spetsialist teenust lapsele osutada, ei tohi seaduse järgi seda teha. Nii juhtubki, et lapse hindamise ja plaani koostamise peale kulub palju ressursi ja aega, aga laps abi ei saa. Pea kõik koolid töid välja liiga jäiga andmekaitse seaduse, mistõttu ei saada infot ei Rajaleidjast ega erispetsialistidelt. Selgus, et asutustel puudus teave, kuidas ja mida nad küsida saavad. Vaja ei olegi tea-

da diagnoosi, vaid teavet selle kohta, mida peab lapse toetamisel arvestama.

Kuidas omavalitsuse ja haridusastutuste koostöö välja peaks nägema?

Tiina Kivirüüt: Praegu tegutsetakse paljuski juhtumipõhiselt ja mudelid kujunevad igal omavalitsusel töö käigus. Mina näeksin seda pigem nii, et süsteem on nii valla kui ka riigi tasandil kokku lepitud ning on kindel rutiin, kuidas ja kes kellele teatab.

Annely Vösaste: Riik on kehtestanud koolis HEV-koordinaatori ametikohta, kelle tööülesanded pole praegu päris selgelt määratletud, kuid kes peaks olema koolipoolne juhtumikorraldaja. Äärmiselt oluline on ka koolijuhi kompetentsus ja oskus luua selline töökorraldus, et õpetaja tunneks end toetatuna ja turvaliselt. Sageli saabki probleemi haridusastutuses ära lahendada, aga kui juhtum läheb suuremaks ning lasteade või kool enam üksi hakkama ei saa, tuleb juurde omavalitsuse tasand. Seal on juhtumikorraldajaks lastekaitsetöötaja, kes on pädev perega tegelema, pääseb vajalikule infole ligi ning saab kaasa pöörduda perearsti, noorsoopolitsei või teisi oma võrgustiku spetsialiste. Tööjao- tus peaks olema paigas ja kindlasti on piirkonda vaja professionaalset eestvedajat ja käivitajat, kes tahab seda tööd teha. Ametikoht võib ju olla täidetud, aga kasu sellest pole. Just võrgustikutöö on hästi tähtis.

Kairi Vasemägi: Praegu on puudu ka korralik andmebaas. Võrdlesime registrisse kantud ja tegelikke andmeid ning seal olid suured erinevused. EHIS-e andmed HEV-lastest kohta ei kajasta tegelikku olukorda. Polnud ühtki omavalitsust, kuhu need oleksid kokku läi-

nud. Õpilasele on määratud puue, kuid koolil puudub selle kohta info, mis takistab abimeetmete rakendamist. Kui õpilane kooli vahetab, ei liigu info koos temaga.

Annely Vösaste: Samas teeb riik analüüsi ja koostab rahastamismudeleid just EHIS-e põhjal. Kuna andmed pole tõepärased, ei saa nende põhjal järeldusi teha. Leiti, et registrit ja selle kasutamise võimalusi tuleb edasi arendada.

Milliseid probleeme veel välja toodi?

Annely Vösaste: Neid asju on palju, millega tuleb tegelda. Abiõpetajate ja tugispetsialistide koormus ja töötasu, muu kodukeelega laste ja pere tugispetsialistide vähesus, kõikvõimalikud koolitused, koolitervishoiu kvaliteet, rahastamise muutmine paindlikumaks, tugiteenuste auditeerimise võimalused ja palju muud. Samas, kuna üleöö midagi ei muutu ja võimalusi juurde ei tule, on tähtis üle vaadata ka sisemised ressursid, mõelda, kust neid juurde saada ning kuidas häid kogemusi jagada.

Mida te ise kõige tähtsamaks peate?

Annely Vösaste: Tahet ning tingimuste olemasolu ja kättesaadavust – pean silmas personali, rehabilitatsioonivõimalusi, vajaduspõhist rahastust.

Lea Saul: Lisan omalt poolt teadlikkuse.

Kairi Vasemägi: Tähtis on, et tegutsesime lapsest lähtuvalt, mitte nii, kuidas on endale mugavam ja lihtsam.

Annely Vösaste: Lastead ja kool teevad tohutult palju tööd, õpetajale tuleb pakkuda tuge, et ta ei tunneks end üksi.

Nõo valla ümarlauast on fotole jäänud vasakult Tartumaa Rajaleidja keskuse juht Piret Tatunts, Tartu maavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakonna juhataja Annely Vösaste, Nõo vallavanem Rain Sangernebo, valla konstaabel Alik Sæde, sotsiaaltöö spetsialist Liia Sirel ja sotsiaalosakonna juhataja Ene Mõlter. FOTO: TARTU MAAVALITSUS

Kuidas on Nõo vallas laste ja pere toetamine korraldatud?

ENE MÕLTER

Nõo valla sotsiaalosakonna juhataja

Meie vallas on osakondade süsteem, mis on end minu meelest igati õigustanud. Töötajad on pühendunud ja tunnevad oma tööd. On tagatud järjepidevus, mis ongi selles töös kõige tähtsam. Sotsiaalosakonnas on lisaks minule sotsiaaltöö spetsialist, kes tegeleb erivajadustega täiskasvanute ja lastega, töötutega, teenuste ja juhtumiplaanidega jne. Kuna olen õppinud koolieelset pedagoogikat ja psühholoogiat ning mulle inimestega suhtlemine meeldib ja sobib, on lastekaitsetöö minu peal. Enamasti töötame koos ja arutame asju omavahel. Meie osakonna alla kuuluvad veel kaks koduhoolduse töötajat ja noortekeskuse inimene. Kohalik konstaabel on igal teisipäeval vallamajas kohal, ka noorsoopolitsei teeme koostööd ja informeerime üksteist, kui midagi juhtub. Hea koostöö on perearstiga, kes võtabki vastu vallamajas ja kuulub ka valla tervisekeskonda. Probleemide korral saame alati vajalikku lisainfot, et kiiresti reageerida.

Käime tihti kodukülastustel ja seni ei ole olnud ühtki juhust, et meid koju sisse ei lastaks. Küllap on asi ka selles, et oleme seda tööd kaua teinud ning meid tuntakse ja teatakse.

Erivajadustega lapsi on vallas 50–60 ja nende perega teeme palju koostööd: informeerime, suuname, kuhu mingis küsimuses pöörduda, ja aitate vormistada dokumente, mis on keerulised ja järjest keerulisemaks lähevad. Meil on teisigi toetamisvõimalusi, et peredel oleks veidigi kergem toime tulla.

Suhtlen palju kooli õppealajuhatajaga, kellele on pandud ka HEV-koordinaatori töö, ning koos kooli sotsiaalpedagoogiga külastame vajadusel kodusid. Nõo põhikoolis on loodud väikeklass ja tegeleme pidevalt ka õpilastele tugisikute leidmise ja koolitamisega. Sügisel saadame jälle kaks inimest kursustele, aga neid on igal aastal juurde vaja. See on tõsine probleem, et järjest rohkem õpilasi vajab tugisikut. Samas on nii õpetajatel kui ka teistel lastel lihtsam, kui keerulise mate lastega individuaalselt tegeldakse. Lastele, kes käivad Tartus Maarja koolis, kus õpitakse toimetuleku ja hooldusõppekava alusel, oleme vanema soovil võimaldanud lapsehoiuteenust, et nad iga päev sõitma ei peaks.

Lasteadades on ametis täiskohaga eripedagoog ja kaks logopeedi –

üks terve kohaga suures lasteaias, teine kolme väikese lasteaiaga peale. Sellest aastast on vallas ka terve kohaga psühholoog. Temast võikski saada kogukonna psühholoog, kes nõustab ka lasteade. Lisaks kutsume vajadusel nõustama Rajaleidja keskuse spetsialiste.

Tööd on aja jooksul pidevalt juurde tulnud. Järjest rohkem tuleb tegeleda peresuhetega: vanemate omavahelised suhted, suhtlemiskorra ja lähenemiskeeldude küsimused, millega seoses osalen ka kohtuistungitel. Väga suur probleem on, et vanematel ei jää laste jaoks aega. Kooliga koostöös korraldame probleemide arutamiseks ümarlaudu ja kui asi ei lahene, koguneme vallamajja, kus on kaasatud ka politseinik. Kodudes, kus on vaja vanemaid alkomeetriga kontrollida, käingi ainult koos politseiga. Meie soov on, et lapsed oleksid kaitstud ja neil läheks hästi, aga kahjuks on peresid, kes meid kuulda võtta ei taha. Ühest perest tuligi eelmise aasta lõpus võtta ära kolm last. Tegeleme selle perega edasi, aga suuri muutusi kahjuks ei näe. Tihti mõtlen ka vabal ajal tööasjade peale ja kui vaja, olen ka puhkuse ajal välja tulnud. Paraku on nii, et isegi kui tahaks elada teiste inimeste elu, ei ole see võimalik.

Juba mitu aastat on meil vallas kriisiabi, mis tähendab, et kui lapsel ei ole näiteks kummikuid või perel leivarahat, on meil kui sotsiaaltöötajatel õigus oma blanketiga kirjutada välja maksimaalselt 50 eurot toetust, mille kohe raamatupidamisest kätte saab. Samuti anname toetust laagrituvisikute tarvis, koolitarvete või klassiga koos teatrisse minnes pileti ostmiseks.

Koostöös perearstiga viisime majanduslikult raskes seisus perega jaoks sisse ravimitoetuse. Helistame apteeki, milliseid ravimeid on lapsel või tema pereliikmel vaja, ning apteek esitab meile arve, mille tasume valla rahast. On olnud olukordi, kus sotsiaalpedagoog peab lapselt iga päev üle küsima, kas ta võttis ravimit, mille arst talle välja on kirjutanud.

Oleme kolleegiga arutanud, et töö maht on nii suureks kasvanud – osakonnas võiks olla juures veel üks inimene, kes tegeleks just hariduse ja noorsootöö teemadega.

Maavalitsuste kadumisel jagatakse nende ülesanded paljude asutuste vahel ära, mis toob omavalitsustele tööd juurde. Maavalitsuste kadumisele on kahju, sest keerulisemate juhtumite korral saime sealt väga palju abi ja tuge.

TIINA VAPPER
Õpetajate Leht

Ei saa elada teiste elu

Esimesel koolipäeval tor- kas see natuke kortsus ja määrdunud riietega tõsi- ne poiss oma pidulike ele- vil klassikaaslaste ja õnneli- kult pilte klõpsutavate emade-isade kõrval kohe silma. Nagu seegi, et ak- tusele polnud teda toonud vanemad, vaid mõni aasta vanem vend. Hiljem selguski, et poiss oli keerulisest pe- rest, hoidis omaette, ja ega teisedki te- maga eriti seltsinud. Ei läinud kaua, kui ta enam kooli ei tulnud. See oli ammu, kuid igal aastal kohtan jälle mõnd temasukst last – tänaval, bus- sis, koolimajades.

Me ju tegelikult ei tea, millisest ko- dust keegi tuleb ja milliste tunnete- ga koolipäeva alustab. Pered on katki, suhted keerulised, vanematel ei jagu laste jaoks hoolt ega aega. Lastekait- setöötaja räägib, kuidas temaga võt- tis ühendust majaelanik, kes pea igal öhtul märkas viie-kuueaastast last hä- maral tänaval lapsevankrit lükkamas. Kui mindi olukorda kontrollima, lei- ti eest joomakaaslastega pummelda- vad vanemad, kes lapsed öhtuti liht- salt jalust ära saatsid. Noorsoopolit- seinik meenutab juhtumit, mil naab- rid andsid märku mitu päeva kestnud imiku nutust. Ema oli lapse luku taha keeranud ja kodust ära läinud..

Staažikas sotsiaaltöötaja Ene Mõl- ter tunnistab tänases lehes, et on pal- jude laste pärast ka vabal ajal südant valutanud ja puhkuse ajal välja tul- nud, sest seda tööd ei saagi teha teisi- ti kui tervenisti pühendudes. „Mõne pere puhul on kõik võimalused ära proovitud, aga miski ei aita. Paraku on nii, et isegi kui tahaks elada tei- ste inimeste elu, ei ole see võimalik, igatiüks peab oma otsused ise tegema,” tõdeb ta.

Sotsiaal- ja lastekaitsetöötajate- le tuleb kohustusi iga aastaga juur- de, kuid hästi töötavaid tugivõrgus- tikke pole kaugeltki kõigis omavalit- sustes. Koduviisiidid, erivajadustega lapsed, dokumendid, toetused, tee- nused, ümarlaud, koostöö politsei ja kohtuga – valdkond on omandanud lausa hirmuäratavad mõõtmed ning muutub ühiskonnas aina tähtsamaks.

Sotsiaaltöötajate lugusid kuulates mõtlen, kui väga on vedanud lastel, kellel on hoolivad vanemad ja turvali- ne kodu. Kes saavad koolis käia ja õp- pida, olgu siis kutsekoolis või güm- naasiumis. Mis puutub viimasel ajal poleemikat tekitanud haridus- ja tea- dusminister Mailis Repsi pakutud lävendi kehtestamise ideesse, olen sama meelt nendega, kes arvavad, et elukutsevalikuga seotud tähtsat ot- suse ei tohi sundida tegema liiga vara. Kel võimeid ja tahtmist, õppigu. Sel- les ei ole ju midagi halba, kui noored teevad otsuse akadeemilise või raka- dusliku suuna kasuks pärast keskha- riduse omandamist, kui silmaring avaram ja elus hakkama saamiseks tarkust ja kogemusi rohkem. Ausalt öeldes tundub see väga hea lahendus.

Ma ei oska eesti keelt

LAINA PÕLDARU
Kose gümnaasiumi õpetaja

Olen kolme lapse ema ja koolis õpetaja. Tih- ti avastan ennast arutle- mas pealkirjas välja too- dud mõtte üle. Tahaksin nüüd selle teema lahti kirjutada. Alus- tan näitest, mille olen ise läbi elanud.

Lõpetasin praeguses mõistes eliit- kooli. Meil oli väga range eesti keele õpetaja. Klassis oli alati täielik vaikus, keegi ei julgenud naljalt pinginaabriga vestelda. Vale vastuse korral sai õpilane mitte just eriti sõbraliku kommentaari osaliseks. Kõik see tekitas klassis pin- gelise õhkkonna. Tundsin, kuidas läh- hen lukku. Etteütluste ja kirjandite kir- jutamine muutus minu jaoks aina ras- kemaks.

Mäletan, kui klassikirjandi ajal käis õpetaja mööda ruumi ringi ja püü- dis vaikselt lugeda õpilaste katkendeid juba kirjutatud juttudest. Ma ei soovi-

nud ja ka häbenesin oma poolikut tööd näidata, sest olin tema suust varem ebameeldivaid märkusi kuulnud. Pa- nin küünarnukist saadik käe oma kir- jandi peale, et õpetaja ei saaks seda lu- geda. Viimane märkas seda ja mööda minnes muigas.

Mida aeg edasi, seda vähem hak- kasin eesti keeles neljasid ja viisi saa- ma. Põhiliseks hindeks oli ikka kolm. Mõne aja pärast teadvustasin endale, et ei oska eesti keelt. Aeg-ajalt püüdsin pa- remate tulemuste nimel pingutada, siis oli hindeks kolm pluss. Ma loobusin ja olin rahul teadmise, et ei oska ees- ti keelt. Mul ei olnud ka vanemaid, kes oleksid mind selle probleemi lahenda- misel aidanud. Lõpetasin keskkooli.

HIRM PANEB LUKKU

Edasiõppimisel juhindusin ikka sellest teadmistest, mille olin koolist kaasa saa- nud. Nii valisin oma erialadeks ajaloo, inimeseõpetuse ja tütarlaste käsitöö.

Aeg läks edasi, läksin mehele. Pea- gi sündisid siia ilma kolm väga kallist inimest – minu lapsed. Aastate pärast alustasid nad oma kooliteed. Varsti sei- sid nemadki silmitsi ülesandega kirju- tada kirjandit. Mäletan, kuidas õpetasin neid oma mõtteid väljendama. Püüdsin selgitada ja tuua näiteid, mis aitaksid neil kirjandit rohkema kui kolme lau- sega kirja panna. Ja siis tegin ma enda jaoks avastuse: „Laine, sa ju oskad ees- ti keelt.” Kõik see andis julgust edasi te- gutseda. Hakkasin kirjutama sõnavõtte, lastele jutte, ajakirjale artikleid.

Mõeldes hiljem sellele olukorrale klassis, olen aru saanud, et hirm oli va- hend, mille abil õpetaja saavutas oma

eesmärgi. Veenmine, rääkimine, selgi- tamine annavad tulemusi pikema aja möödudes. Need meetodid võivad kaa- sa tuua vahetunnis lärmakaid poisse ja tunnis pirtsakaid tüdrukuid, kuid aja möödudes sellised omadused taandu- vad. Võin öelda kätt südamele pannes, et ei ole näinud ühtegi täiskasvanut ega lapsevanemat mööda koolimaja koridori lihtsalt jooksmas.

Hirm võib tekitada pöördumatuid ta- gajärgi. See paneb lukku juba olemas- olevad anded ega lase neil väljuda. Eri- ti raske on lastel, kellel ei ole kõrval toe- tavat inimest. Mõnikord parandab olu- korda uus keskkond ja uuenenud suhted. Seda mõtet kinnitas Tallinna üli- kooli kultuuri- ja neuropsühholoogia professor PhD Aaro Toomela oma kõ- nes Tartus 2015. a toimunud konverent- sil „Teada või katsetada: strateegiad, mis klassiruumis tegelikult töötavad”. Ta ütles: „Õpetamise olemuseks on aren- gut toetava – st kindlal viisil organisee- ritud – keskkonna loomine. Õpilane õpib kõige edukamalt temale sobivaks kohandatud õpikeskkonnas.”

SELLEKS, ET MEIE ÜHISKONNAS OLEKS VÄHEM KATKISEID INIMESI, PEAB ÕPETAJAL OLEMA MINGIGI BOONUS VÕI MOTIVATSIOON TEHA SEDA RASKET TÖÖD.

OPTIMISMI ALLIKAS

Ühel ilusal suvepäeval päikest võttes lugesin varem kõrvale pandud Arte- rit (11.03.2017) ja leidsin sealt intervjuu kasvatusteadlase Kristi Vinteriga. Ta üt- les: „Kuna õppimist pärsvad kõige roh- kem stress ja hirm, ei peaks õpetamine toimuma hinnete ja eksamitega ähvar- dades. Õpetaja võiks olla hoopis innus- taja ja need hirmud maha võtta.”

Et meie ühiskonnas oleks vähem katkiseid inimesi, peab õpetajal olema mingigi boonuse või motivatsioon teha seda rasket tööd. Suhtun igasse õpe- taja suure lugupidamise ja austusega, sest tean selle töö hinda.

Lõpetuseks tsiteerin PhD Monica Sakki, kes kirjutas oma väitekirjas „Õpilaste, lapsevanemate ning õpetaja- te hinnangud õpilase toimetulekule ...”: „Kohanemisvõimelised on õppijad, kel- lel on positiivne suhtumine õppimisse ja kooli, sest nad on enesekindlamad, emotsionaalselt vähem häiritud ning suudavad oma ressursse paremini ära kasutada. Ja vastupidi: mida suurem on õppi- ja ohutunne, mida rohkem ta ko- geb kooliga seoses ähvardust ja hirmu, seda tõenäolisemalt ta kasutab ja jääb- ki kasutama ebakonstruktiivseid toi- metulekustrateegiaid. Teisisõnu: mida konstruktiivsemad on õpilase tavapä- raselt kasutatavad toimetulekustrateeg- iad, seda paremad on tõenäoliselt ka tema (õpi)tulemused ja seda enam suu- reneb optimism tuleviku suhtes, mis omakorda käivitab tõusujoones kulge- va arenguspiraali” (2013).

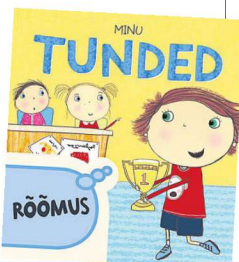
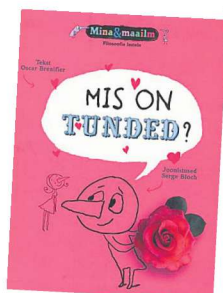
Soovin uue kooliaasta alguses kõigi- le õpilastele ja õpetajatele sooje suhteid ja meeldivat õpikeskkonda.

TALLINNA KESKRAAMATUKOGU SOOVITAB: Räägime tunnetest

Oscar Brenifier
„Mis on tunded?”

Lapsed esita- vad igasugu- seid küsimusi ja sageli me ei tea, mis nen- dega peale hakata. Ra- amat sarjast „Mina ja maa- ilm. Filosoofia lastele” käsitleb kuut olulist küsimust tunnetest ja pakub igale küsimusele mitu vastust. Kõik vastused tekitavad aga uusi küsi- musi ning panevad lapsi mõtlema ja arutlema.

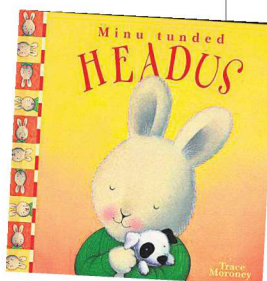
Katie Saunders
„Minu tunded”
Raamat kõige väiksematele. Aitab lapsel oma tunne- test paremini

aru saada ja neid sõnastada. Lap- sed saavad ise arvata, millal väike Uku on rõõmus, kurb, väsinud, pa- hane, rõõmus või uhke.

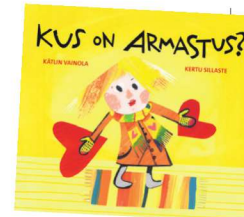
Trace Moroney
sari „Minu tunded”: „Armastus”, „Headus”, „Kadedus”, „Üksildus”

Iga selle sarja raamat on ka- vandatud nii, et aidata lap- sel paremi- ni mõista oma tundeid. Tun- netest rääkimine õpetab lapse- le, et on täiesti normaalne tunda vahel kadedust, viha või kurbust, ning kuidas sellistest halbade- st tunnetest üle saada ja ennast õnnelikuna tunda.

Kätlin Vainola
„Kus on armastus?”

Väike Saara küsib emalt: „Kust sa tead, et sa mind armastad?” Saarel on veel palju küsimu- si armastuse kohta. Kas ta on elus? Mis värvi ta on? Kas teda saab katsuda? Kas teda saab ära kaotada? Lugeses saab teada, millised vastused leidis Saara nendele kü- simustele.

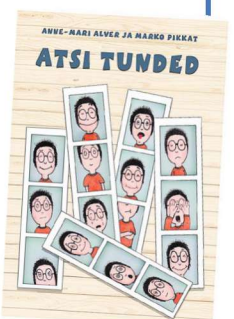
Anti Saar
„Pärt ei oska saltot”
Pärdil on väga paha tunne, et tal batuudil sal- to välja ei tule.

Asja teeb veel hullemaks, et teda narritakse sellepärast. Ka suurem vend ei ole abiks. Pärt tunneb lausa viha. Kuidas küll väike poiss esialgu lootusetu- na näivas olukorras lahenduse leiab?

Anne-Mari Alver
„Atsi tunded”

Atsile meeldib isaga jalutamas käia, eriti pü- hapäeviti. Siis on mõlemal aega. See- kord on At- sil tekkinud üks olu- line küsimus. Ta ta- hab isa käest teada, milleks on inimestel tunded. Koos hakka- vad isa ja poeg arutlema, milli- sed tunded meil on.

Tallinna Keskraamatukogu

Liikumisõpetus aitab kaasa õpilaste vaimsele ja kehalisele tasakaalule

■ VAIMSEL JA KEHALISEL TASAKAALUL ON OTSENE SEOS NII FÜÜSILISE KUI KA PSÜHHOLOOGILISE SEISUNDIGA. LIIKUMISÕPETUS ON SUUREPÄRANE ÕPPEAINE, MILLE KAUDU ÕPILANE SAAB ENDA VAIMSE SEISUNDI REGULEERIMISE KOGEMUSE: TA SAAB ÕPITAVOID HARJUTUSI KASUTADA VÄLJASPOOL KOOLI PINGELISTE OLUKORDADEGA TOIMETULEMISEKS JA VÄSIMUSE ENNETAMISEKS.

MARET PIHU

TÜ sporditeaduste instituudi kehalise kasvatusedidaktika lektor ja liikumisõpetuse töörühma liige

Üks liikumisõpetuse aineka-va valdkondadest on vaimne ja kehaline tasakaal. Selle nimetus ja õppesisu on tekitanud kõige rohkem küsimusi ja diskussioone. Järgnev ülevaade ongi kokku pandud tekkinud küsimuste põhjal.

MIKS ON SEDA VALDKONDA VAJA? Olulised küsimused, millele ainekava arenduse alguses vastust otsisime, kõlasisid nii: millised on need eluks vajalikud teadmised ja oskused, mille omandamisele saab liikumisõpetus võrreldes teiste õppeainetega kõige paremini kaasa aidata? Milliseid oskusi inimene vajab, et saada hakkama pingeliste olukordadega, et ta suudaks ennetada stressi ja mõistaks, et saab kõigele ise kaasa aidata?

Vaadates laiemalt enda ümber, on näha, et üha rohkem inimesi on enda ellu põiminud jooga eri vormid, pilatase, Qigongi või hingamisharjutused. Ühendus Sport Kõigile toob Eesti elanike kehalise aktiivsuse uuringus (2016) kõige enam harrastatava liikumistegevuse kohta välja, et 15–69-aastaste (vastanute arv 665) hulgas on jooga ja pilatase harrastajaid 5%. Tallinna linnavalitsuse läbi viidud uuringus küsiti 10. klassi koolinoortelt (vastanuid 133), milliste liikumistegevustega kooli kehalise kasvatusetunnis tahetakse tegelda. Tegevuste vahed olid küll väikesed, kuid kõige rohkem sooviti tegelda joogaga. Ka Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030 rõhutavad inimese vaimse heaolu tähtsust, tuues olulise eesmärgina välja, et aastal 2030 vastab eestimaalaste vaimne

ja kehaline tasakaal ning heaolu Põhja-maade tasemele.

Eelnevalt väljatoodu ja ka kiirenev elutempo, kus inimesed otsivad viise, kuidas leida tasakaalu kohustuste ja sisemise tasakaalu vahel, viitasid vajadusele tuua ainekavva sellised tegevused, mis toetavad õpilast vaimse pingega toimetulemisel ja selle ennetamisel. On oluline, et õpilane mõistaks: ta saab sellele ise kaasa aidata, ja oleks kogenud harjutuste mõju enda vaimsele ja kehalisele tasakaalule. Selle tulemusel kujunesid valdkonna järgmised eesmärgid.

- 1) Õpilane oskab sooritada vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi.
- 2) Õpilane mõistab nende toimet endale. Kevadel (13.04) ilmus artikkel joogatundidest, mis õpetaja Kaili Lehe juhendamisel Noarootsi koolis ja gümnaasiumis toimuvad. Õpilased töid tagasiside-na välja just harjutuste mõju kooliväsimuse ja pingeliste olukordadega toimetulemisele.

VALDKONNA NIMETUSEST

Valdkondade nimetustest võttis kõige rohkem aega vaimse ja kehalise tasakaalu lõplik väljakujunemine. Inglise keeles peegeldavad antud valdkonda mitmed mõisted. Näiteks: *self-awareness, body and mind, consciousness, mindfulness (body-based mindfulness), body perception, mind-body exercise, physical and psychological well-being, relaxation, body and mind*. Lõpuks jäadi vaimse ja kehalise tasakaalu juurde, kuna see mõiste on suhteliselt arusaadav, eesti keeles juurdunud ning peegeldab keha ja vaimu seost. Keha ja vaimu seos on välja toodud juba eestiaegsetes õppekavades. Lisaks näitab see nimetus, kui oluline on pöörata tähelepanu vaimsele tervisele, ning toob välja, et keha, vaim,

LIIKUMISÕPETUS

18. augusti Õpetajate Lehes ilmus esimene artikkel sarjast, mis tutvustab kehalise kasvatus ümberkujundamist liikumisõpetuseks. Selles toodi välja liikumisõpetuse ainekava põhivaldkonnad: liikumisõskused; kehalised võimed ja vormisolek; kehaline aktiivsus; liikumine ja kultuur; vaimne ja kehaline tasakaal.

emotsioonid ja psüühiline seisund on omavahel seotud.

NÄITED TEISTEST MAADEST

Ka teised Euroopa maad, kes on hiljuti ainekava arendusega tegelnud, on vaimse ja kehalise tasakaalu eesmärgid enda ainekavadesse põiminud. Järgnevalt mõned näited.

Näiteks Euroopa kehalise kasvatusse assotsiatsioon toob ainekava arendamise juhistes välja järgmised õpiväljundid: õpilasel on arvestatav teadmine stressi ennetamisest ja lõdvestumisest ja selle olulisusest heaolule. Õpilane sooritab stressi ennetavaid harjutusi. Õpilasel on arvestatavad teadmised emotsioonidest, motivatsioonist ja nende iseloomulikest teguritest. Tuleb toime tunnetega.

Luksemburg. Valdkond: tervis ja tunnetustegevused. Õpilane on teadlik liikumise tähtsusest füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele heaolule ning on õppinud peamisi lõdvestustehnikaid.

Inglismaa. Valdkond: *Body and mind*. Õpilane arendab vaimu, et tulla edukalt toime igapäevase eluga. Ta suudab võtta vastu väljakutseid ja hoida ennast tegevuses, saab hakkama emotsioonidega ja on enesekindel tegutsemises.

Rootsi. Valdkond: tervis ja elustiil, mille õppesisu on eri treening-

tüüpide mõju kehale ja vaimule. Vaimne treening – kuidas sealsed tegevused mõjutavad liikumist ja tervist.

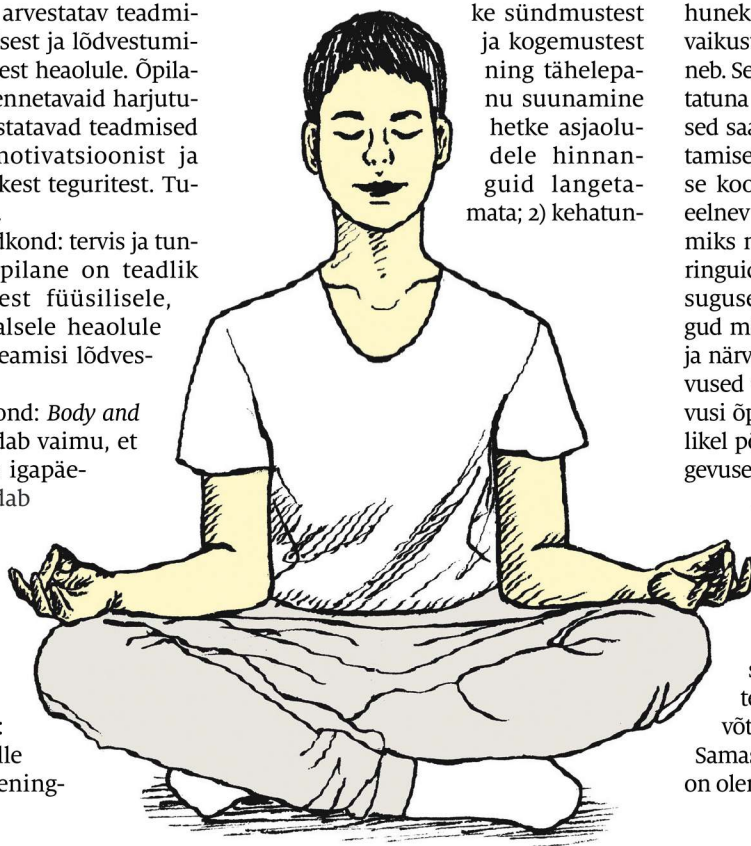
Soome. 2016. aastal rakendatud liikumise „Liikunta“ ainekavas on oluline rõhuasetus õpilaste sotsiaalsel ja psühholoogilisel toetamisel, millest oluline osa on keskendumis- ja toetamise ja emotsioonidega toimetulemine.

Näiteks Austraalias ja Ameerika Ühendriikides on jooga kehalise aktiivsuse vormina elanikkonna hulgas eelistatuse poolest esikümmes. Ameerika Ühendriikides on jooga praktiseerijaid 10 miljonit ja 22% uuringus osalenutest vastas, et nende raviarst soovitas joogat tervise tugevdamiseks.

VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL LIIKUMISÕPETUSE AINEKAVAS

Valdkonna õpiväljundid on järgmised.

1. Õpilane oskab sooritada vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi. Selle valdkonna alla lähevad: 1) meelerahu toetavad tegevused, nagu keskendumis-, hingamis- ja tähelepanuharjutused. Meelerahu harjutuste eesmärk on toetada õpilaste teadlikkust hetke sündmustest ja kogemustest ning tähelepanu suunamine hetke asjaoludele hinnanguid langetamata; 2) kehatun-

netust toetavad tegevused, nagu venitused-, lõdvestusharjutused ja massaaž. 2. Õpilane mõistab nende tegevuste toimet endale.

Esimeses kooliastmes sooritab õpilane harjutusi õpetaja juhendamisel, kuid põhikooli lõpuks on eesmärk, et ta oskab neid iseseisvalt sooritada ja mõistab, et nende harjutuste kaudu saab ta ennetada stressi ja tulla toime pingeliste olukordadega. Kui üldiselt toetutakse õpiväljundite sõnastamisel Bloomi taksonoomiale, kus liigutakse teadmiste tasandilt mõistmise ja rakendamise tasandile, et lõpuks jõuda hinnangu andmiseni, siis liikumisega seotud tegevustes võib harjutuste mõjust aru saada vastupidiselt. Kui õpilane teeb regulaarselt keskendumis- või hingamisharjutusi, siis mõista, kuidas need talle mõjuvad, saab alles pärast nende regulaarset sooritamist.

MILLISES VANUSES ALUSTADA?

Küsitud on ka, millises vanuses alustada. Teame, et ka Eestis kasutatakse vaikuse-minutite harjutusi (nt kuulamis- ja tähelepanuharjutused) juba lasteaias. Lasteaias tehakse neid harjutusi, et lapsed rahuneksid, hakkaksid nautima hetkelist vaikust, tunneksid, et nende keha rahuneb. Seega sobivad need eakohaselt kasutatuna läbi elukaare. Oluline ongi, et lapsed saaksid harjutuste regulaarse sooritamise kogemuse läbi kooliaja, sest teise kooliastme õpilasel, kellel puudub eelnev kogemus, võib olla raske mõista, miks need olulised on. Palju on ka uuringuid alates lasteaiast, kuidas mitmesugused puudutustegevused ja -mängud mõjuvad hästi laste emotsioonidele ja närvisüsteemile. Selle valdkonna tegevused võimaldavad alternatiivseid tegevusi õpilastele, kes ei tohi / ei saa tervislikel põhjustel kehaliselt koormavast tegevusest osa võtta. Keskendumis- ja hingamisharjutused sobivad kõigile, olenemata tervislikust seisundist. Seega võib perioodi alguses üheks eesmärgiks tuua: õpilane omab kogemust meelerahu- ja kehatunnetusharjutusest ja kui mõni õpilane ei saa intensiivsest kehalisest tegevusest osa võtta, teeb ta selle valdkonna tegevusi. Samas on edastatud sõnum, et igapähele on olemas just talle sobiv tegevus.

SÕNAL SABAST

Priit Põhjala

Eetma

„Sõnal sabast“ on Priit Põhjala veerg, mis keskendub eesti keeles leiduvate põnevate sõnade, peaaasjalikult uudis- ja unarsõnade tutvustamisele.

Kaks nädalat tagasi velmasin sõna „velmama“, seekord aga eedan sõna „eetma“. Johannes Aaviku 1936. aastast pärinev tehistiküsi tähendab 'ette panema, ettepanekut tegema või esitama, välja pakkuma' ja on arvatavasti ka vormiliselt motiveeritud väljendist „ette panema“.

Selle teadmise võrra targemad, saame näiteks lause „Suur Peeter tegi ettepaneku alustada Väikese Peetri leivakotist“ asemel öelda „Suur Peeter eetis alustada Väikese Peetri leivakotist“. Ja kuivõrd tegusõnaga „eetma“ ühte sõnaparere kuuluv nimisõna 'ettepaneku' tähenduses on „eede“, peame samas vaimus jätkates lause „Väikesel Peetril pol-

nud selle ettepaneku vastu midagi“ asemel ütleva „Väikesel Peetril polnud selle eete vastu midagi“.

Tolle „eetega“ on muuseas väga mugav moodustada liitsõnu: „abielu-ettepanek“ – „abielueede“, „parandus-ettepanek“ – „paranduseede“, „ühinemis-ettepanek“ – „ühinemiseede“, „uudis-sõnaettepanek“ – „uudissõnaede“, „ettepanekustaadium“ – „eetestaadium“ ja nii edasi. Nelja peaga lohest saab kolme peaga lohe, kolme peaga lohest saab kahe peaga lohe; võit missugune!

Veel üks kõnealuse sõnapere liige on tegusõnast tuletatud tegijanimi „eetja“. Kõige silmapaistvamad eetjad on mõistagi poliitikud; mõni pulbitseb tähelepanuväärsetest aadetest ja nendest joh-

tuvaist eedetest lausa sedamoodi, et väärib nimetust „kiireetja“. Ja pange tähele – mida lähemale valimistele, seda kõvemaks eetmiseks läheb, seda rohkem aatelsi eeteid ilmneb meie aate- ja eete-meestest poliitikutel olevat.

„Eede“, kes veel ei märganud, käändubki nagu „aade“ – või siis „mõte“, kui võtta aluseks õigekeelsussõnaraamatu tüüpsõna. Tegusõna „eetma“ käändub sõnaraamatu järgi aga „saatma“ eeskujul. Kuid ehk paremini jääb meelde see, et „eetma“ käändub samamoodi nagu „keetma“: „Ükskord ekrelane eetma / juhtus piimasupi keetmist, / mille peale kesik keetma / hakkas borši – seda eetes. / Roheline nende eetmist / taunis naadisuppi keetes.“

TUUM tuleb taas!

TUUM on juba kuuendat aastat toimuv võistlus, milles iga osaleja saab teha kuni 200-sõnalise kokkuvõtte žürii antud tekstist.

TUUM toimub reedel, 29. ja laupäeval, 30. septembril. Võistlusel saab osaleda Vikerraadio kodulehel (vikerraadio.ee).

Võistlusest on võimalik osa võtta ükski või võistkonnana. Võistkonna võib moodustada perekond, sõpruskond, kooliklass, lehetoimetuse, ministeeriumi osakond jne. Võistkonna suurus on vaba.

Parimatele on auhinnad: esimene auhind 150 eurot, lisaks mitu teist ja kolmandat auhinda, 75 eurot ja 40 eurot. Parimale kooliõpilasele antakse eriauhind.

Iga osavõtja saab osalemise kohta väljaprintitava tunnistuse, 25 parimat väljaprintitava diplomi.

KELLELE TUUMA VAJA ON?

Kokkuvõtete tegemise oskus on tänapäeva kiires maailmas vajalik igal alal.

Kokkuvõtteid peavad tegema õpilased ja ministrid, üliõpilased ja teadlased, ametnikud ja parlamendisaadikud, nõunikud ja projektikirjutajad, kirjanikud ja ajakirjanikud jne. Ainult hea kokkuvõtja saab olla edukas. TUUM on hea võimalus oma oskusi proovile panna.

Mida nõuab kokkuvõtte tegemine?

See nõuab oskust pikast tekstist aru saada, sellest infotuum üles leida ja tulemus lugejale edasi anda. Selle juures on vaja jälgida, et

- algse teksti mõte ei moonduks;
- tulemus esitaks teksti autori mõtteid, mitte refereerija arvamusi;
- kokkuvõte oleks lugejale või kuulajale arusaadav ka ilma algse tekstita;
- kirjutatud tekst oleks keelelt tihe, selge, täpne ja kirjavigadeta.

TUUMA korraldavad Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut ning Eesti Rahvusringhääling koostöös haridus- ja teadusministeeriumi, Emakeele Seltsi ja Eesti emakeeleõpetajate seltsiga.

MIS TOIMUB

VIRGE ONG
Sõmeru põhikooli direktor

Praegu käivad meie õpilased KIK toetusel Jäaaja Keskuses õppekäikudel. Peame oluliseks ja paname suurt rõhku väljaspool kooli toimuvale. Õppimine on esmane, kuid väga oluline on ka see, kuidas õpitakse ja mis õppetöö ümber toimub. Klassiväline tegevus ja tavalisest teisiti õppimine rikastab koolipäeva, annab õppimiseks motivatsiooni ning loob positiivse ja mõnusa õhkkonna.

Võtame näiteks robotika. Meie poisid osalesid 2016. aasta kevadel Tenerifel rahvusvahelistel võistlustel ja võitsid seal oma innovaatilise prügikasti eest hõbemedali. Robotikaga tegelevad nad Sõmeru valla noortekeskuse robotikaringis, mida juhendab Rasmus Kits. Kooli robotikaringis saavad õpilased algteadmised ja pisiku verre, Sõmeru noortekeskuses võimaluse oma huviga edasi tegeleda.

Meie noortel on vedanud, sest Sõmeru vald toetab igati noorte vaba aja tegevusi ja huviharidust. Praegu on vallas kuus noortekeskust, kusjuures mitte ainult Sõmerul, vaid ka väikesemates asulates. Populaarne on näiteks Vaeküla noortekeskus, kus on tugisambaks MTÜ Vahva Vaeküla. Seal saab tegeleda kokakunstiga, meisterdada käsitööringis ja matkata. Ubja noortekeskus jällegi võimaldab tegeleda keraamikaga ning kõikides noortekeskustes korraldatakse töötubasid ja õpiringe ning matkasid loodusesse. Tehnikaringiga tehti algust Sõmeru vanas kuitvatis. Hoone vajab korramist ja on lootust, et peagi saab seal taas tehnikaga tegelda.

Loodame, et ka kooli staadion läbib pärast valdade liitmist korraliku uuenduse, sest meie õpilased üldiselt armastavad sporti. Lisaks pakub staadion sportimisvõimalusi täiskasvanutele. Rakvere Tarva jalgpalliplatsid on meie koolist kõigest nelja kilomeetri kaugusel ning õpilased käivad sealsete treenerite käe all jalgpalli harjutamas. Pallimängud on meie laste lemmikud, eriti korvpall, jalgpall ja käsipall. Viimast mängivad peamiselt tüdrukud ning võistlemas käiakse nii Eestis kui ka piiri taga. Eelmisel aastal alustas meie koolis tegevust malering, mida juhendab maakonna mitmekordne malemeister Eino Vaher. Täna on noored maletajad juba oma esimesed võistluskogemused saanud.

Juba kolmandat aastat on kooli õppekavas neljandale klassile ettevõtlusõpe. Külastatakse ettevõtteid, ettevõtjad külastavad õpilasi, õpilased korraldavad ettevõtluskohvikuid jms. Seitsmendas klassis valmistab noori iseseisvaks eluks ette karjääriõpetus.

Kooliaastat oli kena alustada, sest kevadel kaeti koolimaja taas uue värvikattega. Nüüd näeb ta välja rõõmus ja värske oma kollastes ja mererohelistes toonides. Järgmisel suvel loodame saada värske ilme kooli siseruumidele. Meil on ka suur helesinine unistus rajada kooli üks vahva innovatsiooni värkstuba, kus oleks õppetöös kasutamiseks mitmeid põnevaid digilahendusi.

Diabeedis õpilast toetada pole raketiteadus

■ ESIMEST TÜÜPI DIABEETI PÕDEVA ÕPILASE TOETAMINE EELDAB KÕIGI OSAPOOLTE HEAD KOOSTÖÖD JA SÜNERGIAT NING EELKÕIGE AVATUD MEELT JA JULGET PEALEHAKKAMIST.

MAIRE KÕRVER
ajakirjanik

Rapla Vesiroosi gümnaasiumi (RVG) õppealajuhataja Marike Uusjärv nendib, et nende koolis on diabeeti põdevate õpilaste puhul kõik ladusalt sujunud. „Esmalt arutavad lapsevanemad õpetajatega läbi ja teevad lapse klassijuhatajale selgeks, kuidas diabeedilastega toimida. Kui õpilane näiteks läheb üle järgmisse kooliastmesse, annab lisaks koolimeedikule klassijuhatajagi oma info, kogemused, tähelepanekud ning neist lähtuvad kasulikud soovitusel uuele õpetajale edasi,” julgustab ta koole suhkruhaiged lapsi vastu võtma ja neile toeks olema.

HEA TUGIISIK ON DIABEETI PÕDEVALE ÕPILASELE KLASSIJUHATAJA

„Korraldasime ka aineõpetajatele koolituse, kus teemat tutvustas professionaal ja õpetajadki said veresuhkrut mõõta,” rääkis õppealajuhataja Marike Uusjärv.

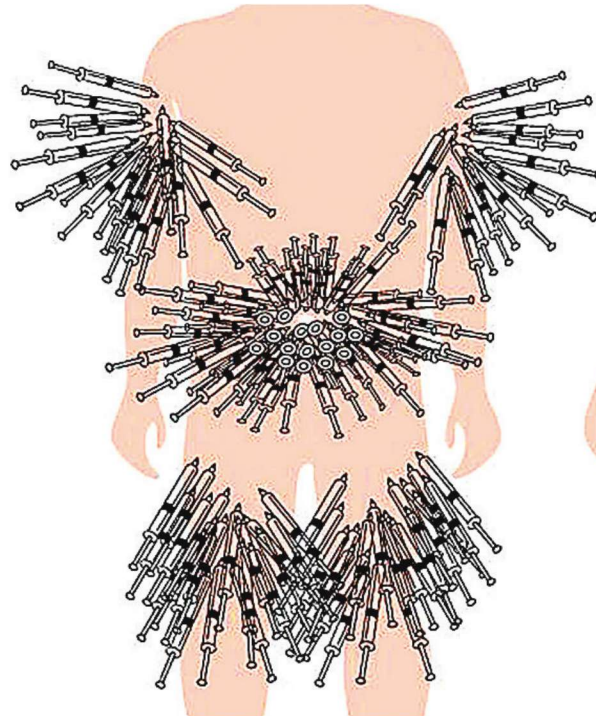
RVG algklassiõpetajal Triin Kõivul on kahe diabeeti põdeva lapse jälgimise ja abistamise kogemus. Nelja aasta eest alustas tema õpilase kooliteed esimehe diabeediga laps. „Algul tekitas veidike hirmu küll, kuidas lapse tervist turvata, kui teadmisi ja kogemust, mida on suhkruhaigete puhul vaja silmas pidada, veel üldse polnud,” tunnistab õpetaja. „Ma ei võta diabeedilaste individuaalsete vajadustega tegelemist erikohustuseks, vaid nagu igapäevast klassijuhataja tööd. Midagi äärmuslikku pole kellegagi juhtunud. Kui aga diabeeti põdev laps tunneb end pahasti, siis tuleb reageerida, toimugu see siis kas või teatrisaalis. Korra olemegi lapsega etenduse ajal teatrisaalist välja tulnud, et igaks juhuks veresuhkrut mõõta.”

Nelja aastaga on klassijuhatajale selgeks saanud, et esialgne hirm oli aluseks. Triin Kõiv nendib: „Rumalaid küsimusi pole olemas ja kõige võti on koostöö. On juhtunud, et raviga seotud tehakse muudatusi, mis toovad kaasa vajaduse mingi teistmoodi tegevuse järele (näiteks koolitoidu kaalumise). Uus asi on ikka võõras – aga kõik on õpitav ja muutub üsna pea tavapäraseks.”

Elu näitab, et korralikult jälgitud, vajaliku raviga kompenseeritud diabeediga lapsed võivad hoolimata suhkruhaigusest, mis on oma olemuselt eluaegne autoimmuunsushaigus, vabalt sportida, käia ekskursioonidel ja elada tavapärase elu nagu kõik teisedki. Eriti turvaline on suhkruhaigetel ja nende abistajatel aga juhul, kui diabeediabi on kasutada mitmesugused tänapäevased, nüüdseks üha rohkem levinud mugavad abivahendid. Näiteks nõelatorgete arvu oluliselt vähendavad insuliinipumbad, sensorid jne. Kuid diabeediga lapsele on oluline ka kindel tunne, et alati on olemas keegi täiskasvanu, kelle poole saab vajadusel pöörduda.

Triin Kõiv märkis, et esialgse väikesekoheuse õpilaste tõsise tervisemure ees võttis tal maha lapsevanemate põhjalik selgitus, mida on nende lapse tervisel silma peal hoides oluline jälgida ja kuidas toimida, kui veresuhkru tase peaks ohtlikult kõikumise. Sageli helistatakse sel juhul lapsevanemale või tuleb õpetaja lapsele meelde, et tuleb helistada vanemale. Koos leitakse parim toimimisviis.

„Olen mõistnud, et iga juhtumi puhul võib olla individuaalseid erisusi,

Insuliinipump päästab diabeetiku sadadest ja sadadest süstlatorgetest.

ILLUSTRATSIOON: MTÜ EESTI LASTE JA NOORTE DIABEEDI ÜHING

seega ei ole võimalik mingit üht raudkindlat ja kõigi diabeedilaste kohta üks ühele kehtivat juhendit kokku panna,” märgib Triin Kõiv. Mõnikord väljendub madal veresuhkur nõrkusena jalgades, teinekord reedab kehvat seisundit hallikas näojume või tavalisest rahutum olek.

DIABEETIKUID POLE TEISTEST RASKEM AIDATA

Rocca al Mare koolis (RAM) on iga päev tööl kaks meedikut – kooliarst Küllike Jaama ja õde Carolain Meri –, kellega õpilastel on hea ja usalduslik suhe. Meedikute õdusa auraga ruumis on seinal kaks riulitait puitkaanega klaaspurke ravimtaimedega, et näiteks kergemate külmetusnähude korral kooli tulnud õpilane saaks vahetunni ajal end turgutada sobiva taimetee. Kooliõde tuppäevade nooremad koolilapsed tihti vitamiinidražeed küsima, sügisesel puuviljade valmimise

ajal meedikute toodud õunavaagnat tühendamise või tuleb keegi mõne tervisemure või palavikukahtlusega temperatuuri mõõta. Diabeeti põdevate õpilaste veresuhkru languse puhuks kiirelt enesetunnet parandavad müssid, mahlad ja mee on koolimeedikute tuppäevade diabeediga laste vanemad ise valmis toonud.

Diabeedinõu ja -abi vajavad lapsed koolimeedikute sõnul nende juures käies teiste hulgas kuidagi eriliselt välja ei paista ega ole nende igapäevatoos kuidagi moodi nii-öelda keskmisest raskemad juhtumid.

RAM koolis õpib diabeediga lapsi alla kümne, mõned hoiavad suhkruhaigust kontrolli all süstetavate, mõnel on insuliinipumbad. „Oma osa ja mõju võib olla muudel kaasuvatel autoimmuunsushaigustel, näiteks tsöliaakia jne, mis vahel diabeediga koos esinevad. Ka pumbaravil laps võib vahel vajada insuliini süstimist ja siis vajab ta teadliku tugiisiku nõu,” sel-

gitab Rocca al Mare kooliarst Küllike Jaama.

Üks RAM kooli keskastme õpilane kinnitab, et pole kunagi märganud diabeeti põdevate laste suhtes koolikiusamist, klassis on puhkenud naerulagin pigem õpetaja vale reaktsiooni suhtes. Uus õpetaja, kes polnud veel kursis, et üks õpilane põeb diabeeti, pidas piiksuma hakanud glükomeetrit nutitelefoni ega lubanud sellega mängida.

SUHKRUHAIGUSEST TEAVITAV LOENG LAPSEVANEMA ALGATUSEL

Keila kandis väikeses Lehola lasteaed-alkoolis, kuhu meedik tuleb harva, enamasti vaid korralisi mõõtmisi-kaalumisi ja vaktsineerimisi tegema, õpib Eliis Elmiku kümneaastane suhkruhaige poeg. Lapsel avaldus 1. tüüpi diabeet gripi põdemise järel viieaastaselt. Lasteaed on kooliga samas majas ja kuigi lasteaiaõpetajatel oli selge, kuidas poissi toetada, oli kooli läinud lapse uutel õpetajatel lapsevanema sõnul siiski kõhe – kas nad julgevad suhkruhaige tervise eest vastutust võtta.

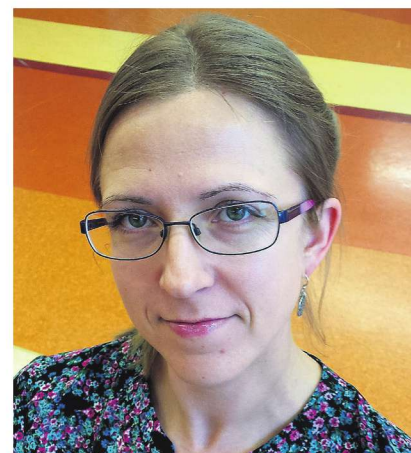
Ema Eliis pöördus Eesti laste ja noorte diabeediühingu (ELDÜ) poole, et koolis toimiks diabeediteemadest teavitav loeng. Kogu koolipere ja õpetajad said sellest palju tuge. Kooliteed alustades oli laps veel süstetavil, saades pikatoimelist insuliini, mida üldjuhul on vaja vaid hommikul ja õhtul kodus. Nüüdseks on ta juba saanud lihtsama insuliinipumba. Veresuhkru mõõtmine käib kuus korda päeval ja kaks korda öösel. Südaõl ja kell kaks mõõdab veresuhkrut ema, päeval laps ise – alustas sellega juba viieaastaselt.

„Koolis peab lapse diabeedist kindlasti kõigile rääkima, et nad teaksid ega ehmuks, kui millalgi on vaja abi anda või kutsuda,” toonitas lapsevanem. „Oled liiga palju suhkru süstnud – see on mu lapse suhtes seni ainuke naljatamisi õhku visatud nii-öelda norimine olnud.”

Diabeedilaste toetajad nendivad kokkuvõtteks, et esimest tüüpi diabeeti põdevate õpilaste toimetulek koolis, nende haiguse hea kontroll ning teiste lastega võrdne kohtlemine on olenev toetajate – pere, koolimeedikute ja klassijuhataja – sujuvast koostööst, eeskätt aga teadmisest-kogemusest ning avatud meelest ja heast tahtest.

MARIKE UUSJÄRV:
■ KORRALDASIME KA AINEÕPETAJATELE KOOLITUSE, KUS TEEMAT TUTVUSTAS PROFESSIONAAL JA ÕPETAJADKI SAID VERESUHKRUT MÕÕTA.

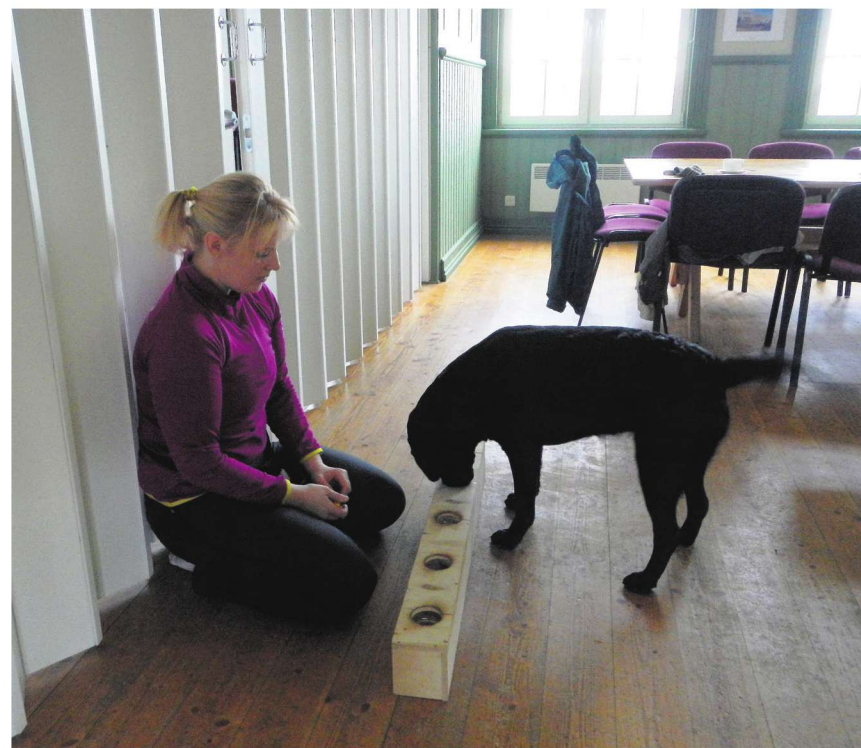

TRIIN KÕIV:
■ MA EI VÕTA DIABEEDILASTE INDIVIDUAALSETE VAJADUSTEGA TEGELEMIST ERIKOHUSTUSENA, VAID NAGU IGAPÄEVAST KLASSIJUHATAJA TÖÖD.

Atesteeritud hüpokoer – kuldne retriiver Aki.

FOTOD: MTÜ EESTI LASTE JA NOORTE DIABEEDI ÜHING

Hüpokoer Roxy õpib eristama normaalse veresuhkruga ning hüpolõhnaga ja lõhnata marlitükki.

Atesteeritud hüpokoerad näevad välja nii.

Hüpokoerad aitavad diabeetikul tervist hoida

ALATES EELMISEST SÜGISEST ON ESMAKORDSELT EESTIS DIABEEDIMUREGA INIMESTE ELU KERGENDAMAS HÜPOKOERAD, DIABEEDI ABIKOERAD, KES SUUDAVAD LÕHNA JÄRGI MÄRKU ANDA, KUI INIMESE VERESUHKRU TASE ON OHTLIKULT MUUTUNUD.

MAIRE KÕRVER
ajakirjanik

26. augustil sai neli esimest hüpokoera ametliku atesteeringu ning jätkub uute koerte koolitamine.

Hüpokoer tajub lõhna järgi, kui diabeetikul veresuhkru tase langeb või on juba kriitilisel piiril – hüpopglükeemias ehk kõnekeelselt hüpos. Eesti esimesi hüpokoeri treenivad Soomest ärgitust saanud ning Eesti laste ja noorte diabeediühingu (ELDÜ) juhitud pilootprojekti raames Kati Ernits ja Eliko Melb.

Treenerite sõnul võivad hästi väljaõpetatud hüpokoerad diabeetikule kohale tuua näiteks mahlapaki või muu toiduaine, millega madalale ehk n-ö hüposse langenud veresuhkru kiirelt normi saab. Sageli on koolitatud koertel taipu diabeetiku juurde teisi pereliikmeid kutsuda. „Seda me neile eraldi ei õpeta, aga koerad tihtipeale tõepoolest mõtlevad selle ise välja,” nentis Kati Ernits.

MISSUGUSED KOERAD SOBIVAD DIABEEDI ABIKOERAKS?

Näiteks Kesk-Eestist pärit diabeeti põdeva tütarlapse vanemad tõdevad, et nende kahelt *basset hound*i tõugu koeralt pole veel kordagi valehäiret tulnud – nii õl kui ka päeval on nad oma hoolaluse, 12-aastase tüdruku veresuhkru taseme ohtlikust langusest õigel ajal märku andnud.

Diabeeti põdeva tüdruku jahimehest isa oli hämmastunud, kui koju toodud jahisaagist maiuspalasid ootavad koe-

rad tema ümber rõõmsalt karglesid, aga siis kiirelt hoopis tema tütre juurde tormasid, sest last oli tabamas hüpopglükeemia. Hüpokoerad on treenitud diabeetikule kas koonuga müksates või käpaga kaabates märku andma, et veresuhkur on ohtlikult langenud.

„Andekamad koerad tajuvad hüpopglükeemia lõhna isegi läbi une, ärkavad üles ja äratavad ka diabeedis inimese. See on tõesti väga suureks toeks, et tänu meie kahele hüpokoerale saame rahulikult magada. Seni oli tavaline, et õõsiti tuli ikka paar korda ärgata ja igaks juhuks veresuhkrut mõõta,” ütles aastaid katkendlikult maganud ja tänu neljajalgsetele abilistele nüüd rahulikuma une saanud pereema Merle.

Koolitaja Eliko Melb selgitas: „Üks aasta kestab õpe, mille lõpul on eksamid. Kes on eksamid edukalt läbinud, saavad hakata raporteerima. Pärast eksameid on neil kuus kuud raporteerimise perioodi, kus omanikud märgivad üles kõik markeerimised – koera poolsed lõhna näitamised. Nad peavad iga kuu saatma koolitajatele tabeli, kus on kirjas, kui palju kordi on koer markeerinud. Alles pärast edukalt raporteerimisperioodi saavad koerad ametliku atesteeringu – hüpokoera tunnistuse ja töökoera vesti.” Sinistel vestidel on peal Eesti hüpokoerte logo.

Tõugudest olid juba toimunud koolitustel esindatud *basset hound*, kuldne ja labradori retriiver ja ka segavereline koer. Esimesel koolitusel olid veel landseer ja hispaania hurt, aga koerte kooli-

tajate sõnul neid tõuge nad otseselt kui hüpokoeri ei propageeriks, kuigi sobida võivad mitmesugused koerad. Hästi sobivad ka segaverelised, kui neil on vajalikud eeldused. Suurem on tõenäosus leida sobilik retriiverite (labrador, kuldne, Nova Scotia jms), spanjelite või karjakoerte seast.

Lühininaliste koerte haistmismeel ei ole nii hea, kui on tavalise koonuga koertel, lisaks on lühininalistel tihti hingamisprobleemid. Sobiv koera vanus koolitusel osalemiseks on kolm kuud kuni viis aastat.

DIABEETIKU ABIKOER VÕIB OLLA KA ELUPÄÄSTJA

„Kui diabeetikule koeraga suhtlus sobib, on hüpokoer talle niisama oluline abivahend nagu glükomeeter või insuliinipump või lausa elupäästja. Paraku meil veel ei mõisteta, et hüpokoer on samamoodi teenistuskoe nagu pimedate juhtkoer,” tõdeb lapsevanem Merle.

„Inimesed peavad õppima koeri ka paremini mõistma. Kui töökoer töötab, siis ei tohi võõrad temaga suhtlema minna – isegi siis, kui koer on sõbralik ja armas. See segab koera tööd ning vajalik abi võib jääda abivajajale pakkumata,” toonitas treener.

KUI VAREM KULUS VERESUHKRU TESTIMISEKS LANTSETTE KARPIDE KAUPA, SIIS TÄNU KOERTE MÄRGUANNETELE KULUB NEID VAID KARP KUUS.

DIABEEDI ABIKOERA TULEKS LUBADA LAPSEGA KOOS KA TRENNI, HUVIRINGI, SUVELAAGRISSE JNE. PALJUDES RIIKIDES ON HÜPOKOER LAPSEL ISEGI KOOLIS KAASAS.

Vahel on diabeetiku enesetunne petlikult hea ja nii tegi ka joogat harrastanud teismeline tüdruk kodus rahulikult trenni, kui ootamatult jooksid tema juurde koerad ning hakkasid teda ninaga togima ja käpaga kaapama. Tüdruk kontrollis oma veresuhkrunäitu ja see oligi langenud kriitilise piirini ehk niiõelda hüposse, hüpopglükeemia algusse.

Diabeeti põdeva tüdruku ema selgitas: „Kui varem kulus meil veresuhkru testimiseks lantsette karpide kaup, siis tänu koerte märguannetele pole enam vaja lihtsalt igaks juhuks testida ja meil kulub neid vaid karp kuus. Iga veresuhkru mõõtmine tähendab meie lapsele 2,5 millimeetri sügavust lantsetitorget, aga tänu koertele tuleb neid nüüd ööpäevas märksa vähem kordi taluda.”

Diabeetikute elu kergendavad ka sensoriga insuliinipumbad, mis mõõdavad veresuhkru taset ja reguleerivad vastavalt insuliini andmist. Lihtsamate insuliinipumpade ostuks saab ka toetust. Abikoera soetamine ja koolitus on samuti küllaltki kallis, aga koolitatud koerast võib olla niisama palju abi kui mõnest tehnilisest abivahendist. Koer on siiski elusolend ja hüpokoer sobib vaid neile peredele, kes koeri armastavad ning peaksid looma ka ilma selle lisafunktsioonita.

vad ning peaksid looma ka ilma selle lisafunktsioonita.

ABIKOERTE STAATUS VAJAB SEADUSE TUGE

Diabeetikust lapse isa Heigo Kraav märkis, et hüpokoerad on meil uus nähtus ja seda tüüpi teenistuskoe staatus pole reguleeritud. Näiteks pole selge, kus tohib hüpokoer diabeetikuga kaasas olla. „Mingeid erioigusi hüpokoertel praegu kahjuks ei ole,” nentis ka treener Eliko Melb.

„Lapsele on see ka väga julgustav, et tema kõrval on lisaks perele veel keegi elusolevus, kes ei oska küll rääkida, kuid truu sõbrana ohu korral alati aitab. Koer on ju kohal ka siis, kui pereliikmeid lapse kõrval kodus pole. Lapsel on nii palju julgem elada,” ütles diabeeti põdeva tüdruku ema.

Lapsevanem leiab, et diabeedi abikoera tuleks lubada lapsega koos ka trenni, huviringi, suvelaagrisse jne. Paljudes riikides on hüpokoer lapsel isegi koolis kaasas ning hüpokoerte projektid saavad toetust, sest abivajajale endale võib see liiga kulukas olla.

Heigo Kraav: „Maailmas on juht- ja abikoerad juba ammu tuntud ja aktiivselt kasutuses seaduslikel alustel. Eestis aga on isegi pimedate juhtkoerte kasutamine seadustega reguleerimata. Mingid regulatsioonid võib leida ühistranspordiseadusest või kohalike omavalitsuste lemmiklooma pidamise eeskirjadest. Aga ühtset regulatsiooni, mis määraks ära, kes on juht- või abikoer ja millised koerad kvalifitseeruvad abikoerteks, kus ja millistel juhtudel võib juht- või abikoer puudega inimesega kaasas olla – see puudub täielikult.

Kui nüüd lisaks pimedate juhtkoertele hakkab Eestisse tekkima ka hüpokoeri, on hädavajalik see ka õiguslikult ära reguleerida ning anda abikoertele kindel staatus koos vastavate õiguste ja kohustustega.”

Hüpokoerte atesteerimise päeva tort.

Muutunud õpikäsituse teemaleht

JOHANNES KÄISI SELTS ON KESKENDUNUD IGAL AASTAL KÄISI PÄRANDI MINGILE KONKREETSELE TEEMALE. SEEKORDSES TEEMALEHES AVAME MUUTUNUD ÕPIKÄSITUSE SISU JOHANNES KÄISI PEDAGOOGILISE PÄRANDI VALGUSES. KÄIS ISE ON ÕELNUD, ET KOOLIELU ON LAHUTAMATU TEDA ÜMBRITSEVAST ARENEVAST ELUST, MISTÖTTU PEAB KA KOOL OLEMA ALATI MUUTUMISE SEISUNDIS.

VARASEMAD TEEMALEHED:

- 2016 – 95 aastat Võru õpetajate seminari asutamisest
- 2015 – Johannes Käis 130
<https://johanneskais.wordpress.com/>

Võru õpetajate seminari harjutuskooli teine klass aastal 1925.

Võru õpetajate seminar. Johannes Käis töötas selle kooli direktorina aastatel 1921–1930.

Johannes Käis pidas väga tähtsaks

Sajand tagasi alanud kooliuuendus

JOHANNES KÄIS TEGELES KÕIGI TEEMADEGA, MIS ON EESTI HARIDUSES PRAEGUGI AKTUAALSED, SEALHULGAS KOOLIRAHULOLU JA HINDAMISEGA.

PILLE LIBLIK

haridus- ja teadusministeeriumi üldharidusosakonna asejuhataja, Johannes Käisi seltsi liige

Oluliseks õppimisega rahuolu kujundamise vahendiks pidas Käis innustavat tagasisidet ja selle abil heade suhete, koolirõõmu ja positiivsete emotsioonide loomist ehk õpimotivatsiooni hoidmist. Teema on paljudele tuttav, sest ka tänapäeval arutleme selle üle, mil määral jagub PISA tulemuste taustal koolirõõmu nii õpilastele kui ka õpetajatele, ning püüame välja selgitada rahulolu taset kooli ja haridusega.

Teisalt uuris Käis seda, miks on koolis nii palju sõnakuulmatust ja korrarikumist, miks lakkab mahakirjutamine, miks püütakse tööst mööda hiilida. Käis küsis retooriliselt, kas need kõik on terve ühiskonna tunnused, ja vastas ise: „Kui töö rahuldab õpilase töötahet ja huvi, siis ei ole enam tarvidust petmiseks.” Tuleb tuttav ette?

Johannes Käis osutas ka põhilisele vastuolule õppe- ja kasvatustöö ning hindamise vahel. Me väärtustame õpilastele huvipakuvat ja motiveerivat õppekorraldust ning peame õpetuse käigus oluliseks ka isiksuse kujundamist, kuid õpilaste hindamise viisid püsivad muutumatutena. Uuendused on puudutanud ainult tunnistuste väljumist ja piirduvad kolmeastmelise hindega. Ühekülgne hindamine on üks asjaolu, mis soodustab muretseda panevat õpipedmist ja nappi töötahet ehk rõõmutust.

Käis märkis, et õpetajaid tahavad olla õpilastele tagasiside andmisel väga täpsed ja kasutatavad hindamisel pluss-miinusmärke, aga selgitusteta märgid ei saavuta seda, et õpilase töötahe ja huvi suureneks. Käis mõnits, et ka psühholoogiliselt võhiklikult koostatud selgitav kirjeldus võib oma taktitusega õpilast ja vanemat lausa haavata ja suhted alaliseks rikkuda. Ja muidugi oli Käisil, nagu ikka, välja töötatud lahendus, mille ta Võru õpetajate seminaris ka tarvitusele võttis.

Hindamisviisi, mida Käis taunis, on ennast Eesti koolis sisse töötanud ja näib olevat igavikuline. Ometi on Eesti koolidest ligi pooled võtnud sihiks anda õpilastele nii kokkuvõtva kui kujundava hindamise abil sellist tagasisidet, mis tööpoolest õppimist ja arengut toetab ning koolirõõmu ja õpihuvi soodustab. Koolide tahe anda tagasisidet, mis ei ahvatle õpilast maha kirjutama ega petma ning motiveerib õpetajat tähtsustama iga õpilase võimete arendamist ja positiivset koolikultuuri looma, näitab käisiliku õpikäsituse igihaljust. See on ka oluline teetähis, mis näitab, et sajand tagasi alanud kooliuuendus võiks päädida muutunud õpikäsituse rakendamise ja olla tõukejõuks õpilaste heaolu kujundamisel, mis lõppeks suurendaks ka õpihuvi.

Käisilikud põhimõtted alushariduses

AINA ALUNURM

Johannes Käisi seltsi juhatuse esimees

Johannes Käis kirjutas pea sada aastat tagasi isiksuspedagoogika põhimõtetele tuginedes: „Iga laps on omaette individuaalsus. Kasvatuse ülesanne on selle „mina“, s.o individuaalsuse kujundamine tõeliseks väärtuslikuks „minaks“, isiksuseks.” (Johannes Käis. Kooli- ja raamat, 1996, 2004)

Praegu kehtiv koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (KLRÕ) sätestab siinult pea sama: „Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng /.../” Õppimine on elukestev protsess, mis saab alguse sünnihetkel ning lapse esmasest arendajast on tema vanemad. Lasteaias on pedagoogid laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad. Selline on muutunud õpikäsituse sisu tänases lasteaias. Kui lisame, et laps on lasteaias aktiivne osaleja nii tegevuse kavandamisel, tegutsemisel kui ka tehtu analüüsimisel, siis tekib kujutlus üs ütle mata mõnus ja tegevusi täis koht kodu kõrval.

Johannes Käis rõhutas, et „õpetaja peab õppija eest kõrvale astuma ja töö keskohta õppija enda asetama. Õpetaja peab passiivseks jääma väliselt, kõnelemise suhtes, olles selle asemel aktiivne õppija algatusel läbiviidava töö üldises juhtimises. Lapsi tuleb õpetada mitte niipalju tõsiasi ju teadma, kui neid otsima ja leidma.”

Johannes Käis seadis oma pedagoogilises kontseptsioonis rõhuasetuse üldõpetusele ja praeguses lasteasutuse riiklikus õppekavas on see õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise ühe põhimõtte samuti sätestatud. Käis rõhutas ka töökooli põhimõtet, mille vastu on tänapäeval aktiivsuskool ja aktiivõppe meetodid, millele ongi lapse individuaalne areng sotsiaalses keskkonnas tagatud. Sealhulgas pidas Käis individuaalsuse põhimõtet (iseseisev, individuaalsetele võimetele ja huvidele kohandatud töö) uuenduspedagoogikas keskseks.

Siinjuures ei tohi unustada lapse enda huvi, sest Käisi järgi on viljaka töö psühholoogiliseks eelduseks elav püsiv huvi või, nagu koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava sätestab: õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning huvi. Professionaalne õpetaja lähtubki pigem lapsepärast kui õppekava sisust. Esmane on laps, kelle arengu toetamiseks pedagoog õppekava realiseerides keskkonna loob.

Johannes Käis: „Lapsepärastuse nõue tähendab seda, et õpetuse sisuks võivad olla ainult lapse huvide ringi kuuluvad asjad ja nähtused, mis talle ka arenemis- ja jõukohased.”

Käis rõhutas pedagoogikas ka „elulähedust”, mis õpikäsituse kontekstis on õpitava tutvumine loomulikus keskkonnas ehk laps õpib tegutsedes iga hetk ja igal pool.

Ja siit jõuame taas Johannes Käisi kuldaväärse mõtteni, mida ta väljendas oma 1944. aastal ilmunud teoses „Õpetuse alused ja tee”: „Õpetuse kohandamine lapse vaimse arengiastmaga, ta vaimse jõuga, „lähendumine lapsest” on tänapäeval kindlasti tunnustatud didaktiline nõue, jõukohase ehk arenemiskohase õpetuse tee.”

Johannes Käisi didaktikaprintsiibid

ANNE KOPPEL

Elva gümnaasiumi klassiõpetaja, JKS juhatuse liige

KAJA LEPIK

Valguta lasteaija-alkkooli direktor, JKS juhatuse liige

Mida tugevam on individuaalsus üksikisikutes, seda rikkam on ka ühiskond.

Nii kirjutas Johannes Käis 1935. aastal oma raamatus „Iseseisvus ja individuaalne tööviis”. Käis pidas iga õpilase individuaalsuse arvestamist väga oluliseks. Tema sõnul kahjustab kesktasemega kohandatud õpetus kõiki, eriti aga tugevate eriannetega õpilasi. Õppe individualiseerimine nõuab õpetajalt muidugi palju vaeva, eelkõige oma õpilaste pidevat tundmaõppimist, suuremat jõukulu õpilastööde läbivaatamisel, kuid see kõik on siiski hädavajalik. Ent vaatame tema kaheksat kõige rohkem mainitud didaktikaprintsiipi.

- Arenemiskohalisus ehk lapsepärastus.** Selles printsiibi puhul juhitakse tähelepanu väga suurtele erinevustele laste võimete, käsitatakse ealiste ja individuaalsete iseärasuste probleeme, näidatakse, et õige õpetuse ja kasvatuse alus on lapse individuaalsuse tundmine.
- Iseseisvus ja aktiivsus.** Tänapäeval sobib selle vasteks ehk õhinapõhisus.
- Tulemuslik töö.** Töö puhul on oluline tulemus, rõhutab Käis. Töö on seda produktiivsem, mida kaugemal on tulemus eeskujust. Produktiivse töö kõrgeim vorm on loov töö, s.o iseseisvalt algatatud, kavastatud, sisustatud ja lõpule viidud töö. Õppetöö peab andma tööõõmu.
- Vaatlikkus ehk konkreetsus.** Selles printsiibis käsitletakse põhjalikult näitlikustamise ja vaatluse meetodikat, tajumise ja mõtlemise arendamist ning teadliku tähelepanu kujundamist.
- Elulähedus ehk kodukohapõhisus.** Selle põhimõtte silmas pidamine muudab õpetuse lapsele lähedasemaks. Laps saab teada seda, mida tal elus kõige rohkem vaja läheb. Kaasa aitavad siin kooli ümbrusega seotud tähtpäevade tähistamised, raamatunädalad, metsakaitsepäevad jne.
- Terviklikkus ehk keskkustus.** See printsiip vastab meie tänases koolis üldiselt ainetevaheliste seoste põhimõttele.
- Põhjalikkus.** Ainult see, mis on põhjalik, muutub õpilasele huvitavaks, toonitab Käis.
- Ühiskondlikkus ehk sotsiaalsus.** Käis näitab, et kõik eespool nimetatud seitse printsiipi taotlevad üht eesmärki: arendada võimalikult mitmekülgset ja täielikult õpilase individuaalseid võimeid ja varustada teda kindlate teadmiste ja oskustega. Ent Johannes Käis ei piirdu ainult individuaalsusega, vaid toonitab, et koolil lasub ka sotsiaalse kasvatuse nõue. Klass peab olema ühtlasi tööühiskond, kus üksteist abistatakse ja stimuleeritakse.

Arvame, et Johannes Käisi lihtsalt sõnastatud põhimõtted aitavad ka tänapäeva õpetajal tegutseda nii, et tema õpilastest kasvavad elus hakkama saavad tublid ühiskonnaliikmed.

Emakeeleõpetuse mõju riigieksamile tulemustele

ORIENTATSIOON TEKSTIMÕISTMISE, TEKSTILOOME, SÕNAVARA JA SUULISE ENESEVÄLJENDUSE ARENDAMISELE ON POSITIIVSES KORRELATSIOONIS ÕPILASTE RIIGIEKSAMI TULEMUSTEGA.

MARTIN EHALA
Tartu ülikooli professor

Viimase paarikümne aasta jooksul on eesti emakeeleõpetuses toimunud arvestatav nihe grammatika ja õigekeelsuse arendamiselt funktsionaalse keeleoskuse arendamise suunas. Kindlasti on muutuse toimumises olnud positiivne osa PISA testimisel – soov olla rahvusvaheliselt esirinnas on koole motiveerinud õpetuse eesmärgi PISA eesmärkidega ühitama. Samasugune mõju on kindlasti ka 2012. aastal kasutusele võetud uuel eesti keele riigieksamil, ja mingi osa ehk ka 2011. aasta gümnaasiumi riiklikku õppekavva lülitatud praktilise eesti keele kursustel. Samas ei ole traditsiooniline grammatikakeskne emakeeleõpetus praktikast kadunud, pigem on emakeeleõpetuse meetodika viimase paarikümne aasta jooksul muutunud lihtsalt mitmekesisemaks.

Suurenenud meetodikaalase mitmekesistumise taustal on oluline teada, millised õpetamismeetodid ja -praktikad tagavad õpilaste parima ettevalmistuse eesti keele riigieksamiks. Sellele küsimusele otsis vastust selle aasta kevadel Tartu ülikoolis läbi viidud uuring¹, milles analüüsiti eesti keele riigieksamile tulemuste ja õpetaja kasutatavate õpetamismeetodite statistilisi seoseid. Aluseks võeti kolme aasta (2014–2016) eesti keele riigieksamite tulemuste aritmeetiline keskmine koolide kaupa ja emakeeleõpetajate seas läbi viidud meetodikaalase ankeetküsitluse andmed.

ESINDATUD OLII KOLMANDIK GÜMNAASIUMIDEST

Küsitluses oli kaks avatud ja 26 valikvastusega küsimust. Õpetajatel paluti märkida, kui palju aega nad pühendavad järgmistele teemadele: 1) õigekiri ja õigekeelsus; 2) grammatika- ja keelealase teadmised; 3) sõnavara arendamine; 4) tekstimõistmisoskus; 5) tekstiloome arendamine; 6) suuline keelekasutusoskus. Seitse küsimust keskendus õpetamistegevustele: 1) kui sageli õpetaja annab eri tasemega õpilastele eri raskusega ülesandeid; 2) kui sageli teeb tunni- ja kodutööd; 3) kui sageli annab kodutööd; 4) kui sageli kasutab tunnis aktiivõppe meetodeid; 5) kui sageli e-õpet (nutiseadmetega); 6) kui tihti mängitakse rollimänge; 7) kui sageli laseb õpilastel üksteise töid parandada.

Kolm küsimust oli pühendatud eesti keele õppe korraldusele (läbiv või tsükliõpe) ja kasutatavale õppevarale (üks või mitu õpikut korraga, omakoostatud õppevara osakaal). Kaks küsimust keskendus riigieksamiks valmistumisele: kui varakult ja intensiivselt õpetaja sellele pühendub.

Küsitluse toimus veebikeskkonnas. Pärast poolikute vastuste eraldamist jäi valimisse 53 õpetajat 46 gümnaasiumist (seitsmest koolist oli kaks vastanut, mõlemad vastused jäid andmebaasi). Et üleüldse on Eestis 128 eesti õppekeele gümnaasiumi, siis moodustab käesolev valim koolide lõikes umbes 36% kõigist eesti õppekeele gümnaasiumidest.

Küsitluse tulemusi hinnates tuleb arvestada, et tegu ei ole esindusliku juhuvalimiga, vaid mugavusvalimiga, millesse sattusid need õpetajad, kes said kutse Uue Emakeeleõpetuse veebi-

Veerand õpetajatest fookuseerib kogu gümnaasiumi emakeeleõpetuse riigieksamiks valmistumisele.

FOTO: RAIVO JUURAK

varamu või Eesti emakeeleõpetaja seltsi listi kaudu ja otsustasid küsimustikule vastata. Veel tuleb arvestada, et valimisse sattunud gümnaasiumidest enamiku esindas vaid üks emakeeleõpetaja, samas kui eksamitulemuste keskmisi oli võimalik saada vaid kooli kohta tegeviku, mitte üksikute õpetajate lõikes.

Küsitlusest selgus, et suurem osa õpetajaid (41%) on orienteeritud funktsionaalse keelekasutuse arendamisele. Õigekeelsuse ja keeleteadmiste õpetamisele on orienteeritud 23% õpetajatest, ülejäänutel (36%) on need kaks orientatsiooni tasakaalus.

Arvestades funktsionaalse keeleõpetuse arendamisele orienteeritud õpetajate suurt osakaalu, pole üllatav ka tulemus, et enamik vastanutid pühendas palju aega riigieksamitulemustega sarnaste ülesannete sooritamisele ja aktiivõppele. Samuti ilmselt, et veerand õpetajatest fookuseerib kogu gümnaasiumi emakeeleõpetuse riigieksamiks valmistumisele, kolmandik alustab sellega 11. klassi alguses ja kolmandik 12. klassi alguses. Vaid 6% õpetajast (3 vastanut) hakkab eksamiks valmistuma kuus kuni kolm kuud enne eksamit. Seega võib öelda, et suur osa emakeeleõpetajaid töötab gümnaasiumis väga selge eesmärgiga valmistada õpilasi ette eesti keele riigieksamiks.

EKSAMIDRILL EI PARANDA TULEMUSI

Selle taustal on huvitav teada, millisel määral mõjutab intensiivne ettevalmistus eksamitulemusi. Paraku näitas statistiline analüüs, et seos puudub. Analüüs näitas pigem vastupidist tendentsi: intensiivne keskendumine riigieksamiks valmistumisele on seotud madalamate eksamitulemustega. Samas tuleb lisada, et see seos ei ületanud statistilise usaldusväärsuse nivood. Aga ka positiivse seose puudumine peaks emakeeleõpetajad vabastama lastevanemate, üldsuse ja mõnikord ka kooli juhtkonna survest allutada kogu gümnaasiumi emakeeleõpetuse riigieksamiks valmistumisele. See ei taga parimat tulemust, pigem vastupidi.

Veel selgus uuringust, et emakeele-

õpetaja sisuline orientatsioon funktsionaalse keeleoskuse, st tekstimõistmise, tekstiloome, sõnavara ja suulise eneseväljenduse arendamisele on positiivses korrelatsioonis õpilaste riigieksamitulemustega, seda ka siis, kui elimineeriti eri koolide õpilaskonna taseme erinevuste mõju riigieksamile tulemusele ($r = 0,52, p < 0,01$). Samuti on positiivses korrelatsioonis orientatsioon funktsionaalse keeleoskuse arendamisele ja aktiivõppe meetodite kasutamine ($r = 0,31, p < 0,05$).

HEA METODOIKA TÕSTAB HINNET KUNI KAHEKSA PUNKTI

Eri orientatsiooniga õpetajate õpilaste eksamitulemusi võrreldes ilmselt, et keskmiste tulemuste erinevused on üsna suured ja statistiliselt olulised: kui õpetaja on orienteeritud funktsionaalse keeleoskuse arendamisele, olid tema õpilaste riigieksamile tulemused kaheksa palli kõrgemad kui neil õpilastel, kelle õpetaja on orienteeritud õigekeelsuse ja grammatikaõpetusele. Kui õpetaja on orienteeritud võrdselt funktsionaalse keeleoskuse arendamisele ning õigekeelsuse ja grammatikaõpetusele, siis olid tema õpilaste eksamitulemused 5,5 punkti madalamad kui nendel õpilastel, kelle õpetajad olid orienteeritud üksnes funktsionaalse keeleoskuse arendamisele. Olgu lisatud, et õpetaja orientatsioon ühele kahest eesmärgist ei tähenda, et ta teisele aega ei pühenda, vaid et üks eesmärkidest oli märgitud oluliselt tähtsamaks kui teine.

Seega võib kokkuvõtteks öelda, et riigieksamile heade tulemuste saavutamiseks peaks õpetaja keskendumine eeskätt funktsionaalse keeleoskuse arendamisele selle kõigis aspektides (tekstimõistmine, tekstiloome, sõnavaraarendus ja suuline keelepädevus), rakendama võimaluse korral mitmekülgseid aktiivõppe meetodeid ja mitte üle pingutama riigieksamit drilliga. Uuringu põhjalikuma ülevaatega saab tutvuda veebikeskkonnas Academia.edu¹.

1 Ehala, Martin (2017) Emakeeleõpetuse meetodika ja riigieksamile tulemused. Academia.edu, lk 1–19. URL: www.academia.edu/34408128/Emakeeleõpetuse_meetodika_ja_riigieksamile_tulemused

KOMMENTAARID

MARIT TARKIN

Kuressaare gümnaasiumi eesti keele ja kirjanduse õpetaja

Hea süsteemitaju algab tugevast vundamendist ja mina pooldan ka gümnaasiumis ühte põhjalikku praktilise keeleoskusele (ka drillimisele) tuginevat kursust. Eksamiks ma õpilasi enne 12. klassi jaanuari ei drilli, sest see võtaks emakeele ja kirjanduse õppimiselt ja õpetamiselt võlu. On nii palju meetodikaid tunnitööks, alates väitlusest, tekstide suulisest analüüsist, ühisarutelu-dest ja grupitöödest. See kõik arendab nii sõnavara, argumenteerimisoskust kui ka maailmapilti ning taju, kuidas selles suures ilmas enda mõtet ja ideed lugejani ja kuulajani viia.

Tegevõpetajana unistan sellest, et me riigieksamil hindaksime keeleoskuse üldist taset, mitte ei loeks nn keelevigu, mis jäävad alati suhteliseks ja jätavad vaidlemisruumi.

Olen Martin Ehala näos, et eksamidriil ei ole eesmärk omaette, sellega kaotab rohkem, kui võidab. Sama arvasid minu 11. klassi õpilased, kui tema artiklit koos analüüsimise. Tegelikult lõpetaksin riigieksamid hoopis ära ja annaksin ülikoolile otsustada, keda ja mis näitajate põhjal nad vastu võtavad.

MARIS VEERUS

Tallinna Vanalinna täiskasvanute gümnaasiumi eesti keele ja kirjanduse õpetaja

Riigieksamiks ei saa otseselt valmistuda, sest see pole juba ammu ainult eesti keele teadmiste kontroll, vaid näitab ka silmaringi ja teadmisi valitud teema kohta. Mina saan õpilastega harjutada lausete arusaadavat sõnastamist, kuid teaduspõhise kirjandi argumentid tulevad mujalt.

Praktilise keeleoskuse küsimusega tegelen kogu gümnaasiumiaja. Õpilased ja klassid on erinevad. Tihti peab kirjavahemärke seletamiseks lause koost lahti võtma ja detailidesse laskuma. Ja ikka harjutama ja harjutama. Aga ma ei tee seda eksami pärast. Valmistan inimesi ette eluks, mitte riigieksamiks.

Kirjandi ülesehitust tuleb küll spetsiaalselt eksamiks õpetada. Ja olgem ausad, kirjand on täiesti eluvõõras nähtus, pärast eksamit ei kirjuta inimene seda enam kunagi. Oleks loogiline, kui kirjand asendataks näiteks esseega.

REET BOBÕLSKI

Rakvere gümnaasiumi õpetaja, eesti keele õpikute autor

Toetan Martin Ehala mõtet, et nii emakeeleõppes üldiselt kui ka õpilaste eksamiks ettevalmistamisel on oluline õppeprotsessi mitmekesisus. Ainult grammatika drillimise või varasemate aastate eksamivariantide pideva läbilahendamisega head keeletaju ning arutlusoskust ei arenda. Küll aga on oluline, et õpilane oleks enne eksamit tutvunud eksamitöö ülesehitusega, korranud üle olulised keelereeglid, teaks eksamitöö vormistamise üldisi reegleid, oskaks aega jagada – nii tunneb ta end eksamile minnes turvalisemalt.

Niisugust lähenemist, kus pidevalt tegeldakse kõrvuti teksti mõistmise, õigekeele ja tekstiloomega, oleme oma meeskonnaga järginud ka õpikuid kirjutades („Peegli“ komplektid põhikoolis ja „Johannese“ sari gümnaasiumis). Näiteks äsja ilmunud komplekt „Johannes 2“ seob 11. klassi kursused „Meedia ja mõjutamine“ ning „Praktiline eesti keel 2“.

Ilmub Käisi „Õpetuse alused ja teed“

AINA ALUNURM

Johannes Käisi seltsi juhatuses esimees

Praegu käivad läbirääkimised Johannes Käisi teose „Õpetuse alused ja teed“ väljaandmiseks. Koolipäpa viimane käsikirjaline kogumik jäi tema poolt viimistlemata (suri 1950). Selles käsikirjas „esineb hulgaliselt märkusi, mahakriipsutusi, juurdekirjutusi üksikute lehekestel, viiteid lehekülgedele äärtel. /.../ Kohati on autor hiljem oma varasematel aastatel kirjutatud osi parandanud ja redigeerinud,” kirjutab Ferdinand Eisen, kes 1986. aastal käsikirjalise teose kirjutusmasinal ümber trükkis. Ferdinand Eisen on õpinud Käisi juhitud Võru õpetajate seminaris.

Teos on mahukas, ligi 600 leheküljel on käsitletud teemasid, nagu üldine didaktika, õpetuse osatähtsus kasvatuses ja hariduses, arenemiskohasuse ehk lapsepärasuse nõue, isetegevuse ehk aktiivsuse põhimõte, tööprintsip, vaatlikkuse ehk konkreetse nõue, eluläheduse (ehk kodukoha) põhimõte, õppemethodidest, õpetaja küsimus ja õpilase küsimus, vaikne töötamine, õppemäng, õppetöö organiseerimine jpm.

Eesti alushariduse juhtide ühenduse pöördumine 11. novembril 2016 Õpetajate Lehes viis koostöös Johannes Käisi seltsiga läbirääkimisteni kirjastajatega, et ühiste jõududega Johannes Käisi teos „Õpetuse alused ja teed“ paberikandjal välja anda. See on meie kingitus Eesti Vabariik 100 raames.

VAATA KA LK 15

Loe kommentaare täismahus
WWW.OPLEHT.EE

Eestis juurdub rahvusvaheline kooliharidus

Uus rahvusvaheline kool Ülemiste Citys

1. SEPTEMBRIL AVAS TALLINNAS ÜLEMISTE CITYS UKSED TALLINNA RAHVUSVAHELINE KOOL, MIS PAKUB INGLISKEELSET IB-ÕPET.

RAIVO JUURAK

Haridus- ja teadusministeerium väljastas tänavu koolitusloa Tallinna rahvusvahelisele koolile, mis tegutseb Ülemiste City linnakus ja pakub ingliskeelset haridust rahvusvaheliselt tunnustatud International Baccalaureate'i (IB) õppekava järgi.

„Asutame Ülemiste Citysse rahvusvahelise ingliskeelse kooli, mis pakub IB-õpet, sest nägime turul selleks selget vajadust,” selgitas kooli asutanud Mainor AS-i juhatuse esimees Kadi Pärnits.

Tallinna rahvusvahelise kooli eesmärk on katta täistsükkel algklassidest kuni gümnaasiumi lõpuni, et tagada rahvusvahelise hariduse saamise võimalus igas vanuses lastele, kes on pererände tõttu Eestisse jõudnud.

Pärnitsa hinnangul tuleb senisest rohkem pöörata tähelepanu sellele, kui hästi on organiseeritud siia jõudnud inimeste kohanemine. „Tarvis on kokku leppida ühistes eesmärkides ja ühendada jõud era- ja avalikus sektoris, et Eestisse jõudnud välisspetsialistid ja ka nende pered end Eestis hästi tunneksid – ainult siis jäävad nad meie juurde pikemaks ja panustavad riigi arengusse,” kommenteeris ta, lisades, et rahvusvahelise õppekavaga ingliskeelse kooli avamine on üks samm selle suunas.

Koolil on koostamisel ühine tegevusplaan koos Ülemiste City arendajaga, et lähiajal rajada linnakusse nüüdisaegne ja uuenduslik koolikompleks.

Tänavu võeti vastu paarkümmend algklassiõpilast, kes on pärit Lõuna-Koreast, Taanist, USA-st, Ukrainast, Bangladeshist, Kasahstanist, Bulgaariast, aga ka Eestist. Õppeaasta jooksul võetakse õpilasi juurde.

Kooli direktor Olavi Otepalu selgitab, et pärast Euroopa Kooli kolimist Ülemiste Cityst kesklinna oli vaja avada selle asemel uus kool. Ülemiste Citys töötab üle 50 rahvuse esindaja ja rahvusvaheline kool on selles piirkonnas hädavajalik.

Olavi Otepalu: „Ülemiste Citysse kerkib pidevalt uusi rahvusvaheliste kompaniide ärihooneid. Kui vaadata selle piirkonna arenguvisioni, siis tänaseks on seal plaanitud realiseeritud vaid 15 protsendi ringis. Piirkond kasvab kiiresti ja meie kool kasvab koos sellega. Ülemiste Cityl on esialgne eskiisprojekt, mille järgi ehitatakse meie koolile ka täiesti uus, 21. sajandi nõuetele vastav koolikompleks, kus meie

kooli kõrval hakkavad tegutsema Emili kool ja Kalli-Kalli lasteaed.

Teine uue kooli avamise põhjus oli see, et paljud Eestisse tööle tulnud lapsevanemad ootasid sellist rahvusvahelist kooli, kus nad saavad õppekeelt vabamalt valida. Näiteks Euroopa Koolis, mille direktor ma varem olin, tuleb õppida osa humanitaaraineid saksa ja prantsuse keeles. Samas on näiteks Ameerikast pärit spetsialistid huvitatud ingliskeelsest õppest, sest USA-sse tagasi minnes jätkavad nende lapsed õpinguid seal inglise keeles. Võõrkeeltest näevad ameeriklased perspektiivi pigem hispaania keelel.

Meie uues koolis saab hoida keelevaliku laiema, me ei pea keskenduma ainult prantsuse, saksa ja inglise keelele. Meil on vabadus pakkuda ka näiteks vene või hispaania keelt. Paar lapsevanemat on küsinud hiina keele kohta. Tahame olla hästi paindlik kool, mis tuleb lapsevanemate ootustele võimalikult palju vastu.”

Mis on teie kooli pedagoogiline platvorm?

Olavi Otepalu: „Seirame pidevalt maailma parimaid praktikaid. Isiklikult olen tutvunud mitme International Baccalaureate'i kooliga Euroopas. Need koolid võimaldavad vanemas kooliastmes spetsialiseeruda mõnele üksikule põhiale. Ülikooli astudes õpilane juba tunneb seda valdkonda, milles ta kõrgemal tasemel teadmisi omandama hakkab. Põhjalikkus ja süvenemine on IB-õppekava väga olulised märksõnad. Mulle meeldib ka, et IB-programm keskendub eelkõige sellele, kuidas õpetada, mitte sellele, mida õpetada. Et IB-kool õppe sisule suuri piiranguid ei sea, saame töötada kombinatsioonis rahvusliku õppekavaga, et oma kooli eripära esile tuua ja konkurentsieelist otsida.

Meie koolis pole seni rangeid vastuvõtukatseid rakendatud. Usume, et iga last saab aidata, sõltumata sellest, kust ta tuleb. Meile on oluline, et õpetaja tunneks iga last isiklikult, teaks tema võimeid ja vajadusi, et tal oleksid õppematerjalid vastavalt laste võimetele diferentseeritud.”

Kui suur on õppemaks?

„Kuna õpilasi on esimesel aastal veel vähe, siis on õppemaks suhteliselt kõrge – 7500 eurot aastas. Kooli kasvades hakkab aga õppemaks langema, sest meie üks eesmärke on suhteliselt madal õppemaks,” selgitas Tallinna rahvusvahelise kooli direktor.

Tartu rahvusvahelises koolis on õpilasi 11 riigist

HEIKI RAUDLA

Tartu rahvusvahelise kooli arendusjuht Maria Mandri ütleb, et nende koolis õpetatakse eesti keelt nii võõr- kui ka emakeelena ning seetõttu on ka eesti õpilased nende koolis väga oodatud.

Tartus tegutseb rahvusvaheline kool aastast 2001. Kooli avamise taga oli grupp Tartus elavaid rahvusvahelise taustaga lapsevanemaid, kelle initsiatiivist kool sündis ning kes koos praeguse direktori Kristi Ariaga kooli avamise nimel tööd tegid. Kui esimesel aastal oli koolis seitse õpilast, siis sellel aastal on Tartu rahvusvahelises koolis õpilasi 42.

„Kuigi mõnel aastal on õpilasi olnud rohkem ning mõnel aastal pisut vähem, võib viimaste aastate põhjal öel-

da, et meie kool on ikka kasvamas,” selgitab kooli arendusjuht Maria Mandri. Tema sõnul õpivad Tartu rahvusvahelises koolis nende vanemate lapsed, kes on tulnud välismaalt Eestisse töötama või õppima, aga ka eesti peredes kasvanud lapsed, kelle jaoks eesti keel on emakeel või teine emakeel. Sel aastal on õpilasi 11 riigist.

Tartu rahvusvaheline kool on põhikool ning gümnaasiumiosa avada ei ole Mandri sõnul plaanis. „Küll aga on meiega samas koolimajas Tartu rahvusvaheline lasteaed,” lisab ta.

„Õpetaja, kes soovib meie koolis õpetada, peab hindama meie kooli jaoks olulisi väärtusi, nagu hoolivus, lapsekeskus, avatus, paindlikkus ning uuendusmeelsus,” avab ta töölevärbamise põhimõtteid. „Inglise keele oskus on samuti oluline.”

■ VÕÕRKEELSED PÕHIKOOID EESTIS

Haridus- ja teadusministeeriumi kõige värskemate andmete kohaselt (2016/17. õppeaasta) omandas Eestis inglise keeles põhiharidust 456 ning soome keeles 66 last ja noort.

INGLISKEELNE ÕPE TOIMUB PÕHIKOOI TASEMEL NELJAS TALLINNA JA KAHES TARTU KOOLIS:

- Tallinna Euroopa kool
- Eesti rahvusvaheline kool
- Tallinna inglise kolledž
- Miina Härma gümnaasium
- Tartu rahvusvaheline kool
- Tallinna rahvusvaheline kool

LISAKS TOIMUB GÜMNAASIUMI TASEMEL INGLISKEELNE ÕPE VEEL KAHES TALLINNA KOOLIS:

- Audentese erakool
- EBS-i gümnaasiumi rahvusvaheline klass

Riikidevaheliste lepingute alusel tegutsevad Eestis saksa keele süvaõpega Tallinna saksa gümnaasium ja Kadrioru saksa gümnaasium ning Soome õppekava järgiv Tallinna soome kool.

■ INGLISE JA SOOME KEELES ÕPPIJATE ARV ERI KOOLIASTMETES NING SELLE MUUTUMINE ÕPPEAASTATE KAUPA.

Aasta	inglise	soome
2005	96	6
2006	83	8
2007	123	10
2008	93	11
2009	70	43
2010	77	33
2011	106	54
2012	141	71
2013	238	61
2014	317	52
2015	399	54
2016	456	66

Haridus- ja teadusministeerium

Maailm on kirju, aga lapsed on lapsed

■ TALLINNA KALLI-KALLI LASTEAIAS ON RAHVUSVAHELINE PÄIKESEKALLI RÜHM, KUS KÄIVAD EESTIS TÖÖTAVATE VÄLISMAALASTE LAPSED.

RAIVO JUURAK

Kalli-Kalli lasteaid on Ülemiste City linnakus tegutsenud kuus aastat. Päikesekalli rahvusvaheline rühm on olemas olnud neli aastat.

Vestleme lasteaiategevusi Signe Suurvälja ning Päikesekalli rühma õpetaja Terje Tensoga.

Kuidas te lasteaiale õpetajaid leiaksite?

Signe Suurvälja: Õpetajaid leiame konkursi kaudu. Me ei tee vahet, kas eesti või rahvusvahelisse rühma. Otsime Eesti inimest hulgast. Ainuke eeltingimus on korralik inglise keele oskus ja see kehtib ka abiõpetajate puhul. Kes on välismaal töötanud või õppinud, sellel on teiste ees väike eelis. Osa töölevõtu vestlustest on inglise keeles. Päikesekalli rühmal on üks õpetaja ja kaks abiõpetajat.

Terje Tens: Mind võeti siia tööle pärast seda, kui olin olnud kaheksa kuud vabatahtlik Rumeenia lasteaiadades. Täiskasvanutega suhtlesin seal inglise keeles, mis tuli minu inglise keele oskusele kasuks, kuid lastega suhtlemiseks pidin rumeenia keelt õppima, sest Rumeenia laps ei mõista ühtki keelt, mida meie oskame. Mul olid seal rumeenia keele tunnid ja igal hommikul kordasin üle laused, mida lastega suheldes vaja oli.

Kuidas saate hakkama lastega, kes inglise keelt üldse ei oska?

Terje Tens: Oma rühmas olen lapsevanemate käest küsinud, kuidas on nende keeles „Ema tuleb kohe“, „Kõik on hästi, ära muretse“, „Tule siia“, „Lähme“ jms. Nende lausetega on võimalik last rahustada. Kasutame ka kehakeelt. Kui läheme käsi pesema, siis pesen kuival käsi, kui kutsun enda juurde, siis viipan käega enda suunas. Kui läheme sööma, siis matkin lusikaga söömist. Jooma – teen, nagu jooksin klaasist vett. Lastepäevaplaan on meil piltides. Hommikul söömise pilt, siis mängimise, õue, kätepesu pilt jne.

Septembris ei oska lapsed sõnagi inglise keelt. Ühe-kahe kuu pärast aga hakkavad aru saama. Jõulude ajal ütlevad juba ise mõningaid sõnu. See on nagu inglise keele intensiivkursus. Aasta pärast suudavad nad inglise keeles suhelda.

Kuhu lapsed Päikesekallist edasi lähevad?

Signe Suurvälja: Enamik läheb Euroopa Kooli, kuhu võetakse vastu 4–5-aastasi lapsi. Sellepärast on meie rahvusvahelises rühmas 2–3-aastased lapsed. Kuid uus Tallinna rahvusvaheline kool võtab vastu 6–7-aastasi lapsi ja soovib, et õpetaksime ka 5–6-aastasi, et lapsed saaksid pärast nende juurde õppima tulla. Järgmisest aastast hakkamegi seda tegema.

Mis õppekava teil on?

Signe Suurvälja: Õppetegevustes on meile eeskujuks Eesti riiklik õppekava, kohandame seda meie rühma laste vajadustele. Kuna meil on enamjaolt 2–3-aastased lapsed, siis lugemist väga palju ei ole. Üksikud tähed, oma nimi ja muud tähtsamad sõnad, natuke arvutamist. Põhiline on kõnekeel.

Terje Tens: Igal rühmal on oma õppe-

Päevaplaan on Päikesekalli rühmas piltides. Lisaks on seal mõned numbrid, et needki tuttavaks saaksid. Ei puudu ka nädalapäevade nimed.

FOTO: TARTU ERALASTEAD TERAKE

kava, teemanädalad. Kaks korda nädalas on muusika ja liikumine. Õppematerjalid valmistame enamasti ise. Näiteks värvide sorteerimise mäng. Teeme pappkastile augud sisse ja lapsed panevad eri värvi lehti õigetesse aukudesse.

Hästi palju asju saame selgeks mängides. Internet on väga hea mängude varakamber. Kirjutad ingliskeelse otsingusõna ja leiadki palju mängu- ja materjale. Päikesekalli lastele meeldivad kõige rohkem elulähedased mängud, nt kodumäng. Selle puhul saavad nad nukunõusid ja -riideid pesta jne. Mängides saavad nad selgeks sõnad „riided“, „pese“, „anna“, „aitäh“ jne.

Kuidas senise kogemuse kokku võtaksite?

Ainus erinõue – inglise keele oskus

Tartus tegutseb kaks rahvusvahelist lasteaiada, kuhu võetakse vastu lapsi vanuses 2–6.

Tartu eralasteaias Terake avati rahvusvaheline rühm neli aastat tagasi. „Selle aja jooksul ei ole meil olnud probleemi õpetajate ega assistentide leidmisega,“ lausub Terakese rahvusvahelise rühma õpetaja Kadri Karlis. „Oma töötajaid oleme otsinud ja leidnud ennekõike nooremate inimeste seast, kelle inglise keele oskus võimaldab laste ja nende vanematega vabalt suhelda. Vähem oluliseks ei pea me lasteaiatõpetaja kvalifikatsiooni olemasolu, et lapsed saaksid tegutseda professionaalselt kujundatud õpikeskkonnas.“

Terake on teinud pikka aega koostööd Tartu ülikooliga, pakkudes lasteaiatõpetajaks pürgivatele tudengitele võimalust sooritada seal oma praktikat. Nii on leitud toredaid noori õpetajaid lasteaiada, sealhulgas rahvusvahelisse rühma.

„Meie vastu on huvi tuntud ka välismaalt. Alanud õppeaastaks liitub meiega noor õpetaja Itaaliast, kes on Erasmus+ projekti raames õppinud Tartu ülikoolis ning soovib praktiseerida Eestis,“ lisab Kadri Karlis.

Praegu on kõik kohad täidetud ning rahvusvahelises rühmas töötab neli inimest.

„Nagu kõikides rahvusvahelistes koolides ja lasteaiadades, on ka meie rühma eripära laste ja ka töötajate tavalisest palju suurem mobiilsus,“ räägib Karlis. „Lapsed liiguvad vasta-

Terje Tens: Paljud arvavad, et rahvusvaheline rühm on midagi erilist. Tegelikult on meil lapsed nagu lapsed ikka. Ütlen seda oma nelja-aastase kogemuse põhjal. Ainult lapsevanematel tekib küsimusi, sest neil on kogemusi teistmoodi lasteaiadest.

Signe Suurvälja: Rahvusvaheline rühm näitab meie lasteaiateistele lastele, et maailm on päris kirju. Välismaa lapsed aga näevad, et nende vastu tuntakse huvi. Meil on igal aastal kultuuride nädal. Igal rühmal on üks maa, mida õpetajad tutvustavad. Oleme pidanud Soome, Venemaa, Mehhiko jt maade päeva. Kui Päikesekalli rühmas oli Mehhiko päev, siis ühe lapse ema aitas meid ja see päev tuli väga põnev päev.

valt vanemate töö- ja õppetähtaegadele, töötajad peamiselt seetõttu, et ollakse noored, luuakse pere või otsitakse uusi väljakutseid.”

Lisaks juba nimetatud keeleoskusele ja haridusnõuetele oodatakse rahvusvahelises rühmas töötajalt sallivat suhtumist erisustesse, avarat mõtlemist, paindlikkust ning huvi rahvusvahelises rühmas töötamise vastu.

Tartu rahvusvahelise kooliga samas majas tegutseb Tartu rahvusvaheline lasteaid.

„Lasteaia õpetajaks värbame õpetajaid sarnastel tingimustel nagu teised lasteaiad,“ sõnab direktor Kärt Möttus. „Õpetaja, kes soovib meie lasteaias töötada, peab olema väga hea suhtleja, avatud, paindlik, väga kohanemisvõimeline ja koostööaldne.“

Õpetajal on nõutav ka pedagoogiline kvalifikatsioon (või selle omandamine), kogemus lastega töötamisel ja väga hea inglise keele oskus nii kõnes kui ka kirjas.

„Juba alanud õppeaastal on meil töötajad olemas,“ räägib Kärt Möttus. „Viimasel korral töötajat otsides oli meil väga häid kandidaate, kelle hulgast endale õpetaja valida.“

Ainuke erinõue õpetajaile, võrreldes tavalise Eesti lasteaiaga, on väga hea inglise keele oskus. Igapäevane suhtlus lasteaias laste ja lastevanematega käib inglise keeles ja seetõttu on inglise keele oskus väga oluline.

Sirje Pärismaa

Värskes õppefilmide seerias „Ah soo!“ näeb soode mitut nägu

PIRET PUNGAS-KOHV

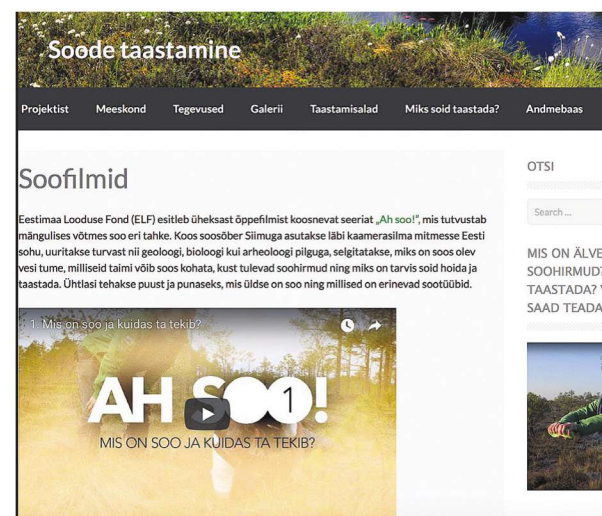
Eestimaa looduse fondi keskkonnateadlikkuse spetsialist

Küllap on pea igal eestimaalasel kas värske või pisut tuhmunud mälestus soost marjade, laudtee, mõne raamatukatke, klassiekskursiooni või koolitunni kaudu. Veel sada aastat tagasi oli soo põlatud maa, kust saaki ei saa ja kus kari ei edene. Nõukogudeaegne retoorika kasutas soode kuivendamist tõhusa sihtalana oma jõuvõimu näitamiseks. Samas on sohu aastasadade jooksul mindud peitu küll taudide, sõdade, kurjade mõisnike kui tänapäeval ka linnakära eest. Võib vast öelda, et sood on ühe vastandlikuma tähendusväljaga kooslused.

Viimaste aastakümnete jooksul on üha enam inimesi tulnud soode erilise ja väärtusliku just sellistena, nagu nad on – rikkumata ja elusal kujul –, küll puhta ja mageda vee allikana, veetaseme ühtlustajana, isearaliku taimestiku ja haruldaste loomade elupaigana; soo on erilisel väärtuslik süsiniku sidujana. Nende väärtuste ajal on hakatud varasemalt kuivendatud kaitsealuseid soode taastama nii Eestis kui ka mujal maailmas.

Et tuua esile soode erilistust ja mitmekesisust, on Eestimaa looduse fondi eestvedamisel valminud üheksast õppefilmist koosnev seeria „Ah soo!“, mis annab lühikeste kinopiltide kaudu võimaluse tutvuda väga erinevate vaatenurkadega, mis on soodega seotud. Koos soosõbra Siimuga käiakse mitmes Eesti soos, uuritakse koos turvast nii geoloogi kui arheoloogi abiga; selgitatakse, miks on soos olev vesi just selline tume, ja loomulikult ei puudu arutluse alt ka sookollid ning see, kuidas inimesed on üldse soodesse suhtunud ja seal toimetanud.

Filmide loomisel on peetud silmas, et tegemist on õppetööd täiendava materjaliga, mis mitmekesistab kooliõpikutes käsitletavat teavet ning võimaldab õpetajat anda lastele valiku tutvuda soodega kas nt õpikutekstide või filmide toel. Filmide ülesehitus on õpetlik/arutlev. Osa pikematest filmidest on dialoogi ning lühemad monoloogi vormis. Esitatavat teksti täiendavad katteplaanid, mitmed skeemid ja fotomaterjal. Raskesti sobivad õppefilmid vaatamiseks ja arutamiseks alates kuuendast klassist, just siis on soo teema esitatud õppekavas kõige põhjalikumalt. Vaatamist jagub kindlasti aga ka vanematele soohuvilistele. Filmide pikkus jääb nelja kuni 15 minuti vahele ja kõik filmid lõppevad mõne kinnistava lausega, mida filmidest jätta meelde.

■ KUIDAS JA KUS SAAB NEID FILME VAADATA?

Kõik õppefilmid on kasutamiseks-vaatamiseks üleval nii Eestimaa looduse fondi soode kodulehel soo.elfond.ee/filmid/.

ÕPPEFILMIDE SEERIA „AH SOO!“

1. Mis on soo ja kuidas ta tekib? (5 min 59 sek)
2. Käime läbi sootüübid (14.01)
3. Turvas (8.17)
4. Soode taastamine ja taastumine (5.22)
5. Vesi ja veekogud soos (7.12)
6. Sooarheoloogia (8.39)
7. Soohirmud soolugudes (5.23)
8. Inimeste jäljed soos (9.18 min)
9. Kuidas hoida ja kaitsta sood? (3.58)

Eestimaa looduse fond tänab kõiki, kes filmiseeria valmimisse on panustanud.

Õppefilmid on valminud projekti „Soodeteatise ja taastamine“ käigus, mida toetavad EL-i LIFE-programm ja keskkonnainvesteeringute keskus. Projekti partnerid on Tartu ülikool ja MTÜ Arheovision.

Ülevalt: Pidulik aktus. Iga laps sai direktorilt lille.

Main Uddin ja Mahin Fatema tütreaga.

Olavi Otepala lastevanemate koosolekul.

Kui ma oleksin laps, oleks siin küll huvitav!

„TORE ON JÄLGIDA, KUIDAS MÕNI LAPS AVASTAB, ET EESTI TOIDUD ON PÄRIS HEAD,” MUHELEB TARTU RAHVUSVAHELISE KOOLI ÕPETAJA **ANDREAS MCKEOUGH**, KEL KORRAGA KLASSITOAS ERI RAHVUSEST ÕPILASI ROHKEM KUI ÜHEL KÄEL SÕRMI.

NOOR ÕPETAJA

SIRJE PÄRISMAA

Šotipärase nimega Andreas McKeough tervitab mind sulaselges eesti keeles, kui kohtume Tartu rahvusvahelise kooli Toomemäe veerel asuvas uues kodus, kus varem tegutses hotell. Ka edasine jutt kulgeb kiires ja ladusas eesti keeles.

Andreas McKeough kolis Helsingist Tartusse viie aasta eest, kui kohuts oma tulevase abikaasaga. McKeough' ema on soomlane ja Šoti-Iiri juurtega isa pärit Austraaliast. Lapsepõlves rääkis ta emaga soome, isaga inglise keelt ja lasteaias õppis veel rootsi keelt.

„Kasvasin üles külas, kus elas palju rootsikeelseid inimesi, seega kasutasin kolme keelt,” räägib McKeough. „See oli vast abiks ka eesti keele õppimisel. Ma pole kursustel käinud, aga olen püüdnud kogu aeg rääkida. Eestlannast abi-kaasaga räägime inglise keelt, aga otsustasin, et kui tahan siia elama jääda, pean eesti keelt oskama.”

Tartusse asudes kirjutas McKeough algul doktoritööd, aga siis sai stipendium otsa ja tuli leida töö. Et mees oli Soomes töötanud lasteaias, pakkus ta end Tartu rahvusvahelise kooli juures tegutsevasse lasteaeda tööle ja oligi seal pool aastat ametis õpetajana. Mõne aja pärast vajas rahvusvaheline kool soome lastele ajaloo- ja kodukeele õpetajat ja pakkumine tundus huvitav. Oli ju McKeough' teemaks folkloristika doktorandina Soome kodusõda.

Koormus kasvas ja nüüd ongi noor õpetaja täiskohaga ametis. Ta õpetab inglise keelt, tegeleb pikapäevärühmaga ja käib õpetajana õpilastega ujumistunnis kaasas, lisaks annab veel ajalugu ja soome keelt. Tartu rahvusvaheline kool kasutab õpetuses nimelt uuenud mudelit – õppetöö käib inglise keeles Eesti õppekavade järgi, aga siinsamas tegutseb ka soome rahvus- kool, mis järgib Soome kooli programmi ja mille koolitusluba on Soome riigilt.

ÕPIB ISE KA

Andreas McKeough' sõnul teeb töö rahvusvahelises koolis huvitavaks ja põnevaks laste kirju kultuuritaust. Klassid on väikesed, 4–7 õpilast, ja rahvusigi õpib seal peaaegu sama palju. Tartus õpib palju Iisraeli lapsi, kelle vanemad on Playtech'i tööle tulnud, samuti on siia tulnud USA-st, Kanadast, Soomest, Rootsist, Lätist ja Leedust.

„Olen ise päris palju õppinud, näiteks õpin iga päev ära mõne heebreakeelse sõna või seda, kuidas teistes kultuuriruumides käitutakse,” räägib McKeough. „On olukordi, kus inimeste arusaamine on erinev ja tuleb ette konfliktegi. Siiski mitte suurtes, vaid väikeses asjades.

Näiteks toidu teema. Eri riikidest tulnud lastel on päris raske õppida sööma

eesti toite. Ei saa ju ka nii, et igaühel oleks oma toit. Aga sööma lapsed peavad, me ju vastutame selle eest.”

Kartul on paljudele võõras. Kõige lihtsam on Soomest ja Rootsist tulnutel, nende toidud on eesti omadega sarnased.

„Tore on jälgida, kuidas mõni laps avastab, et tegelikult on eesti toidud päris okei,” muheleb McKeough.

Rahvusvahelise kooli lapsevanemad on valdavalt ise haritud ja hariduseusku. Õpetajail on lihtne töötada, sest lapsed on motiveeritud õppima. Aga arusaamade erinevusi tuleb ikka ette. Näiteks küsib mõni vanem, kas on ikka vaja kunstiaineid nii palju õppida, rohkem võiks tudeerida hoopis matemaatikat.

Ehkki on ka peresid, kes arvavad, et lapse õppimine on kooli vastutus ja kool peab kontrollima, kas kõik kodused tööd on tehtud, vanemad siiski jälgivad edasijõudmist ja hindeid.

„Juhtub sedagi, et helistatakse, miks sai laps B, mitte A, vanemad reageerivad päris ruttu! See on hea, et vanemad jälgivad, kuidas lapsel läheb,” ütleb McKeough. On ka selliseid õpilasi, kes saavad kõik ruttu selgeks, kuid teevadki vaid seda, mis on vaja, aga mitte rohkem.

„Nad püüavad sellisest kohast üle minna, kus aed kõige madalam on,” ütleb McKeough.

TÄHELEPANU IGAÜHEL

Õpetaja sõnutas on nende kooli suures eelis, et kõik lapsed saavad palju tähelepanu, ja on sellega ka harjunud.

„Lihtne on teha uurimisprojekte, saan olla kõigile abiks. Näen, kas ja kuidas õpilased arenevad, jõuan neid kontrollida. 30 lapsega ei märkaks kõigi raskusi,” arvab McKeough. „Noored on avatud, meil on päris palju dialoogi. See on hea, aga vahel ka väsitab. Nad ongi harjunud, et kui tahavad midagi öelda, siis teevad seda kohe.”

Õpetaja ise otsustab, millise õpiku järgi õpetab. Tartus on pood, kust saab tellida välismaiseid õpikuid. Juhatust ja nõu annavad ka kolleegid, kes on kauem töötanud.

„Kui ma ise oleksin laps, oleks päris huvitav siin koolis käia,” öhkab McKeough. „Kasutame palju multimeediavahendeid, näitan dokumentaalfilme. Kõigis klassides on ekraanid-projektorid.

Teen ise lauamänge ajaloo- ja grupitööd, ekskursioone, väljasõid-

te. Jälgime, et tunnid oleksid vaheldusrikkad. Õpilased on harjunud, et tunnid ja õpetamise moodused vahelduvad.”

MIS MEELE MORNIS TEEB?

McKeough mõtleb viivu ja vastab: „Kui on halb ilm, ei saa pikapäevärühmaga õue minna. Siis on klassis palju väsinud lapsi ja mõned kipuvad karjuma. Ise väsin ka ära. Aga ma pole kunagi mõelnud, et ei tahaks seda tööd teha. Mulle meeldivad lapsed ja noored. Meil on koolis tore meeskond, siin on hea olla.”

Ta võrdleb kooli teadlaseeluga. Doktoritööd tehes istus ta enamiku ajast ükski uurimistöö tulemusi pole nii otsestelt näha nagu koolis. Teaduses oled kui mulli sees, kooli tulevad kogu aeg uued lapsed ja vanemad. „Elavad Tartus paar aastat ja hiljem meenutavad siinset aega, õpetajaid, kooli. Mõjutame otsestelt noorte inimeste elu. Loodan, et see mõju on hea,” ütleb McKeough.

Tänavu jaanuaris kaitses ta ka doktoritööd. „Tean paljusid, kel on jäänud töö pooleli, kui nad on tööle läinud. Mul on päris hea meel, et ära kaitsesin,” rõõmustab McKeough. „Kraad ei anna palgale siiski juurde. Soomes on palk palju suurem. Muidugi on Helsingis elu väga kalline, aga maal töötades on õpetajal võimalik käia ka reisidel ja puhata välismaal. Loodan, et palk Eestis ikka tõuseb. Õpetaja töö on ju raske ja tähtis.”

Soomes on ka mehi koolis rohkem tööl kui meil. „Võib-olla on see seotud palgaga, aga ehk ka kultuuri ja mõtlemise erinevusega. Kas eesti mehed tõesti arvavad, et laste õpetamine on vaid naiste töö?” imestab McKeough.

Soomes on mehed päris pikalt koolis õpetanud ja ka lasteaedades on ikka mõni mees tööl. Lastel on tore, kui neid õpetavad eri soost ja vanusest inimesed.

„Pea väga lugu nendest, kes töötavad lasteaias. See on füüsiliselt ja vaimselt raske,” ütleb McKeough. „Koolis on tunni järel vahetund, saad veidi hingata ja kohvigi juua. Aga lasteaias tulled hommikul tööle ega saagi end lõdvaks lasta. Olin seal rohkem väsinud kui koolis.”

Koolis tööle hakates oli McKeough'il hirm, et ta õpetab liiga teoreetiliselt.

„Ma pole praktiline inimene ega oska midagi oma kätega teha. Oskan vaid lambipirni vahetada. Töö korraldamine ongi raske. Aga kolleegid aitavad. Tundub, et saan hakkama,” lausub ta.

ANDREAS MCKEOUGH

Sünniaeg: 22. jaanuar 1981, Salo, Soome.

HARIDUS

- Doktorikraad, Helsingi ülikool 2017
- Magistrakraad, Helsingi ülikool 2008

TÖÖ

- Tartu rahvusvaheline kool / soome kool 2015–...
- Tartu International Daycare 2014
- Soome akadeemia, uurija 2013–2016
- Helsingi linn, personaalne assistent 2003–2009

KOMMENTAAR

KRISTI ARIA

Tartu rahvusvahelise kooli direktor:

Kui Andreas kolm aastat tagasi oma elulookirjelduse Tartu rahvusvahelise kooli saatis, oli mul kohe soov temaga lähemalt tutvavaks saada. Andrease eelnev kogemus lasteaias ja põgenikest laste õpetamisel kõitis kohe tähelepanu. Kuna meie

„Kas eesti mehed tõesti arvavad, et laste õpetamine on vaid naiste töö?” imestab Andreas McKeough.

FOTO: SIRJE PÄRISMAA

kooli õppekeel on inglise keel, oli suur pluss ka see, et Andreas on pärit kakskeelsest perest, kus räägitakse inglise ja soome keelt. Andreas alustas meie juures osalise koormusega lastehoiu õpetajana. Käesolevast õppeaastast on ta täistööajaga õpetaja ning õpetab põhikoolis ajalugu, ühiskonnaõpetust ja inglise keelt. Lisaks koordineerib ta kooli ujumisringi tegevust ja kord nädalas tegeleb nooremate õpilastega pikapäevärühmas. Kõik meie kooli lapsed veedavad kaks korda päevas vahetunnid õues ning õpilased ootavad väga just neid vahetunde, kus saavad Andrease eestvedamisel jalgpalli mängida. Koolijuhina soovin

esile tõsta Andrease tööeetikat, ta suhtub oma kohustustesse tõsiselt ja on suurepärase meeskonna liige. Andreasel on eriline võime tunnetada, kui mõni laps on kurb või vajab tähelepanu. Kolleegid hindavad Andrease huumorimeelt ja mitmekülgsed teadmisi. Andrease seltskonnas on tore olla!

Hiljuti kaitses Andreas doktorikraadi folkloristikas, kogu koolipere on uhke tema saavutuste üle. Koos sõpradega peab Andreas viinüüplaatide poodi. Meie koolil on väga vedanud, et Andreas otsustas Tartusse kolida.

Tuul purjedesse, droonid taevasse

■ ET KOHALIKUD OMAVALITSUSED SAAKSID KASUTADA TÄIENDAVAT TOETUST HUVIHARIDUSE EDENDAMISEKS, TULI 1. SEPTEMBRIKS ESITADA EESTI NOORSOOTÕO KESKUSELE PÕHJALIK TEGEVUSKAVA. RIIGI TOEL HAKKAVAD NOORED DROONE LENNUTAMA, PURJETAMA, DŽÄSSMUSIKA, MÖTTESPORDI JA MUU PÕNEVAGA TEGELEMA.

SIRJE PÄRISMAA

Ühtekokku esitas noorsootöökeskusele oma tegevuskava 188 omavalitsust, et ligi 6 miljonist eurost lisaressursist osa saada. Raha on vaja nii uute ringide loomiseks, juhendajate leidmiseks, vahendite soetamiseks kui ka seni vähem kaasatud noortele tegevuse pakkumiseks.

„Tegevuskava tehes pidid omavalitsused oma probleeme analüüsima ning küsima noortelt, mis vajab parandamist,” lausus noorsootöö keskuse direktor Edgar Schlummer. Kuna omavalitsuste võimalused on äärmiselt erinevad, sõltub kavandatav tegevus suuresti piirkonna olukorrast. Näiteks mõnes paigas on hobused ja ratsutamine igapäevane asi, aga teistes kohas midagi uut.

Veriora valla noortekeskus on koos Kagu vibuklubiga alustanud vibulaskmise treeninguid Viluste põhikooli spordisaalis ja sobiva ilmaga ka õues. Vibusport pole piirkonnas kuigi levinud ja ringi käivitamine peaks aitama seda populariseerida.

„Tegemist on individuaalse spordiala, kus saavad osaleda ka need, kellele kontaktid spordialad mingil põhjusel ei sobi,” märkis valla noorsootöötaja Mirjam Ojasaar. „Vibusport õpetab püsivust, distsipliini ja muud vajalikku.”

Kord nädalas tehakse soovijatele õpitube, mis annavad vibulaskmisest aimu. Esimene õpituba toimus juba eelmisel nädalal. Veriora noortekeskus korraldab ühisüritusi ka Röpina, Ahja ja Veriora keskusega.

OPTIMISTID NARVA-JÕESUUS

Narva-Jõesuus avatakse purjespordikool.

„Purjesport on meie linnas täiesti uus tegevus,” lausus linnavolikogu haridus-, kultuuri- ja spordikomisjoni esimees Natalja Mjatsina. „Järgmisel aastal rekonstrueeritakse sadam ja luuakse laevaihendus. Sadama hoonesse on mõistlik luua purjespordikool. Sel aastal alustame tegevust Narva-Jõesuu kooli baasil ja jõel, aga pärast sadamahoone ehitamist kolime sinna.”

Tänavu alustatakse kümne õpilasega. Riigi toetuse abil palgatakse juhendaja, kandidaat on olemas, ja soetatakse treenimiseks vajalikku inventari. Peamine õppevahend on Optimisti klassi paat.

„Õppetegevus eeldab väljasõitust ja osalemist võistlustel üle Eesti, mis aitab lastel oma teadmisi ja oskusi rakendada,” lisas Mjatsina.

Kasepää vallas on sajanendeid kõrvuti elanud kaks rahvast. Venelastest moodustab suure enamuse vanausuliste kogukond, eestlaste juured on Kodavere ja Torma kihelkonnas. Kuigi omavahelised suhted on väga head, on kultuurid erinevad ja väikesel territooriumil see ka kaks kultuuriasutust: Kasepää rahvamaja eesti kogukonna ja Raja vabaaja-

Veriora vallas luuakse vibulaskmise ring ja hakatakse korraldama õpitube. Piirkonnas uutset spordiala testiti pereüritusel, kus osalesid noored koos vanematega.

FOTO: VERIORA VALD

keskus vene kogukonna keskusena. Ka noorte huvitegevus jaguneb kahe maja vahel.

„Et Kasepää lapsed käivad koolis Mustvees, on väga oluline pakkuda kodukohas huviharidusringe,” lausus Kasepää rahvamaja juhataja Terje Lill. „Teine oluline eesmärk on võimaldada ringe tasuta, sest elatustase ei ole meil kõrge ning paljudel võib jääda huviharidus vanemate rahanappuse taha.”

Kasepää rahvamaja on väike ja hubane, mis sobib eriti just käelise ja vaimse arenguga seotud huviringide korraldamiseks. Lille sõnul on sihiks moodustada ringe, mida Mustvees ei ole. Oluline on ka juhendajate olemasolu, paljud ringid ongi alguse saanud juhendajate huvidest ja oskustest.

Et tänavu saadi kinotehnika, liituti üle-eestilise filmifestivaliga „Kino maale” ja soovitakse käivitada filmiring. Kooliaasta lõpuks peaks valmima päris oma film. Juhendajaks on Mustvee kunstikooli õpetaja, kes juhendab ka rahvamaja maalimisringi.

Lootust on pakkuda ka kaasaegseid tantsustiile õpetavaid ringe, kuna noorte huvi tantsimise vastu on suur. JJ Streeti tantsukooli õpetajad on valmis käima Kasepää.

RING SEOB KODUKOHAGA

„Õpetajal peab jääma aega tegeleda iga

lapsega eraldi,” rääkis Lill. „Toetust plaanimegi kasutada õpetajate tasustamiseks ja väljasõitude transpordikulude katmiseks. Just õpetajate puudus takistab sageli noori huvitava ringi organiseerimist. Meil on hea meel, et piirkonnas on asunud elama noori andekaid kõrgharidusega õpetajaid.”

Kasepää rahvamajas on kogemusi, et kui pakkuda noortele õpetajatele võimalust teenida lisatasu ja tegeleda oma huvialadega, kinnistuvad nad kogukonda.

„Nii on meie väga hinnatud lauluringide õpetaja loonud oma pere ja kodu just siia, kuigi kuus aastat tagasi oli tal plaanis lahkuda. Seega pean huvihariduse korraldamist väikeses maakultuurimajas oluliseks nii laste kui ka õpetajate kodukohaga sidumisel ja arendamisel,” arvas Lill.

Raja vabaajakeskus on võtnud sihiks kultuuritraditsioonide järjepidevuse tagamise ja pärimuskultuuri arendamise. Rahvapilliansambliis õpivad vene noored garmoškat mängima, tegutseda hakkab rahvatantsuring ja noortekohvik, kus toimuvad vanausuliste pärimuskultuuri tunnid, õpitakse toidukultuuri, käsitööd, kombeid. Tehnikaringis avastatakse aga droonimaailma. Eesmärk on tagada huvitegevuse kättesaadavus kõigile piirkonna noortele.

Drooniringi loomine on järgmisel aastal kavas ka Tartu vallas.

„Droonid ja IT on moevärk ja noortele südamelehedane,” lausus valla sotsiaalnounik Puur. „Muidugi muutub mood ajas. Varem tahtsid kõik fotograferimist õppida. Droonilennutamise ei käi niisama, seal on hulk ettekirjutusi ja kaasusi, seda saabki ringis õppida.”

Plaanis on laiendada robotikaringi Kõrveküla põhikoolist Lähte ühisgümnaasiumi. Seni maani pole selleks olnud juhendajat ega raha, samuti materjale, mida ringi elluviimiseks vaja.

Noorsoorprojektides teeb Tartu vald koostööd teiste omavalitsustega. Heaks partneriks ja suureks toeks

nõu ja jõuga on MTÜ Noored Toredade Mõtetega.

„Luunja vald on meist drooniringiga sammu ees, nad teevad koostööd lennukolledžiga. Sedasama saame teha ka meie,” täheldas Puur.

NOORTELE ÕNG

Otepää vald tahab oma järverohkust ära kasutada ka noorte huvitegevuse arendamiseks.

„Siin on kalastamine väga populaarne,” rääkis valla haridus-, kultuuri- ja spordinõunik Janika Laur. „Noori ja huvilisi, kes tahavad midagi teha, ongi palju, kuid puudu on vahenditest.”

Kalastusring hakkab tegutsema piirkonna järvede ääres. Otepääl on tehtud mitu aastat koostööd naabervaldadega, nii nendega, kellega ühinetakse, kui teistega. Ka ringidesse on oodatud lapsed teistest valdadest, kuna on võetud suund, et kui midagi huvitavat toimub, saavad naabervallad sellest osa. Olemas on juhendajad – enne ei pandudki ühtegi tegevust huvihariduse tegevuskavasse kirja, kui oli selge, et juhendaja on leitud.

„Uusi huviringe on tulekul päris palju: laste jooga-, meedia- ja fotograafiaring, pop-džassi osakond muusikakoolis,” loetles Janika Laur. „Eeltööd käivad, lauluõpe on osaliselt käivitunud, tuleb veel kitarr-, klaveri-, kompositsiooniõpe. Tuleb ajaga kaasas käia ja uurida, mis noori huvitab. Pop-džassi vastu tuntakse huvi, see annab võimaluse ansamblide teha.”

Riigilt tulev täiendav toetus kulub ära nii instrumentide ostuks kui ka õpetajate töötasu osaliseks katmiseks.

VÄLJAKUTSE TAIBUDELE

Saarde vald tahab arendada mõttesporti. Kilingi-Nõmme gümnaasiumi direktori Erli Aasametsa sõnul on maleringil pikk traditsioon, õpilased toovad malevõistlustelt koju eri karva medaleid. Paul Kerese 100. sünniaastapäeva pühendatud turniiril osalesid pea kõigi klasside võistkonnad. Lisaks on kool pranglimise ehk peastarvutamise võistlusel järjepidevalt tegijate hulgas. Eestis korralda-

takse vint.ee keskkonnas juba mitmeid aastaid mõttespordi olümpiaadi.

„Kogu seda tausta arvestades ning pisut kaugemale vaadates tulebki nakakatele taibudele leida koolis uusi tegevusi ja väljakutseid, seepärast laieneme tegevust ka teiste mõttespordi aladega – kabe, sudoku, gomoku,” sõnas Aasamets. „Arendame loogilist mõtlemist, analüüsimist, püsivust, kesken-dumist.”

Mõttespordiring alustab uuel aastal, läbirääkimised juhendajatega on peetud.

Kilingi-Nõmmel on kavas avada ka vokaaltehnikastuudio.

„Laste vokaalandekuse toetamisega ei jõua õpetaja tegeleda muusikatun-nis,” täheldas Aasamets. „Oleme aegajalt saanud pakkuda vokaaliseadet. Huvi on suur. Lapsi, kes soovivad panna end proovile solistina, jätkub. Digivahendid võimaldavad tegelda heliloominguga igal soovijal.”

Näiteks pälvis 8. klassi õpilase muusikateos loovtööna riiklikul konkursil 2. koha. Mõni aasta tagasi laululaste sisse lauldud lugudega on juhendaja välja andnud kaks CD-d. Selle pagasi baasil on vaja liikuda edasi. Loomingulise toetamiseks muusika loomisel on vaja professionaalset juhendamist. Vahendeid muusika loomiseks on palju – digitaalvahendite kasutamisele ei jõua ainetunnis keskenduda, ringitunnis aga küll.

„Toetus annab võimaluse seni riigil olnud ideede rakendamiseks ja toetamiseks,” lausus Erli Aasamets. „On enustamatu, kuidas need tööle lähevad, kuid oleme kindlad, et huvigrupid on olemas. Võimalus mõne alaga süvitsi tegelda on oluline. Huvitegevused toetavad pädevusi. Muusikat loov noor oskab ka teiste loomingut austada, mõttespordi alad arendavad matemaatilist mõtlemist, seoste loomist. Mõlemal juhul annavad need tegevused juurde kvaliteetse sammu huvitegevuses. Küsimus on noortes, kes leiavad just neis tegevustes oma huviala, mis toetab arengut ja isiksuse kujunemist.”

2017. aastal on huvihariduse ja -tegevuse täiendavaks toetamiseks ette nähtud ligi 6 miljonit eurot ja alates 2018. aastast ligi 15 miljonit eurot aastas (kuni 2020. aastani). Eesmärk on teha huviharidus ja -tegevus vähemalt 7-19-aastastele noortele paremini kättesaadavaks, pakkuda senisest mitmekesisemaid osalusvõimalusi Eesti igas piirkonnas. Toetussüsteem suurendab tasuta noorsootöö kättesaadavust, mis tähendab, et majanduslikel põhjustel huviharidusest ja -tegevusest kõrvale jäänud noorte arv väheneb.

VIIMASED ETENDUSED SELLEL SÜGISEL!

www.vatteater.ee

TSAAR SALTAAN

VÄRSISTATUD VAATEMÄNG

Autor: **Aleksandr Puškin** / Lavastuse idee: **Tanel Saar** / Dramaturg: **Auri Jürna** / Kunstnik: **Pille Kose** / Valguskujundus: **Sander Põllu** / Helikujundus: **Ago Soots** / Lavameister: **Raul Õitspuu** / Tehniline konsultant: **Enar Tarmo** (VON KRAHL TEATER) / Osades: **Tanel Saar, Margo Teder, Liisa Pulk, Ago Soots, Meelis Põdersoo**

20.09 kell 18.00, 25.09 kell 12.00 ja 25.09 kell 18.00 Rahvusraamatukogu Tornisaalis

Piletid müügil Piletilevi ja Piletimaailma müügipunktidest ning Rahvusraamatukogu infoletis

SOODUSPAKKUMINE GÜMNAASIUMILE 8 EUR!

www.vatteater.ee

INDREK HARGLA

VARJUPROHVET

KÕHEDUSDRAAMA

Lavastaja: **Aare Toikka** / Kunstnik: **Kaspar Jancis** / Valguskunstnik: **Sander Põllu** / Osades: **Liisa Pulk, Martin Kõiv ja Margo Teder**

18.09 ja 19.09 kell 18.00 Rahvusraamatukogu Tornisaalis / 22.09 ja 23.09 kell 19.00 Pärnu Teatris Endla / 30.10 kell 19.00 Kuressaare Linnateatris / 7.11 kell 19.00 Rakvere Teatrimajas / 14.11 kell 19.00 Tartu Uues Teatris

Piletid müügil Piletimaailma ja Piletilevi müügipunktidest ning Rahvusraamatukogu infoletis

NUKU
teater-muuseum

Viimast hooaega!

Nathanael West / Mirko Rajas

LEMUEL PITKINI DEMONTAŽIIMINE

Kõhe lugu alatusest ja lootusest

/noortele alates 16. eluaastast/

4. ja 5. oktoobril · kell 19.00
NUKU teatris · nuku.ee

SISUTURUNDUS

Viime reaallained massidesse!

Kõlab nagu valimisreklaam, kas pole? Selline klassikaline hüüdlause, mis esimese hooga viib pulsi kõrgemale, misjärel aga paneb ohulambid põlema – kuidas küll?

Tõsi ta on, et reaallained (elkõige matemaatika, füüsika ja keemia) on koolis ühed keerulisemalt omandatavad, sest nõuavad pisut teistmoodi mõttetööd kui lihtsalt funktsionaalse lugemise oskust. Usume, et ka suurem osa käesoleva kirjatüki lugejatest mäletab enda kooliajast, kuidas reaallainete omandamine alati kõige rohkem aega võttis ja kuidas need ained oma keerulisuse tõttu tihtilugu kõige ebapopulaarsemate ainete nimistusse sattusid.

Tõsi on ka see, et iseseisvuse taastamise järel on probleemile tähelepanu pööratud. Viimase 25 aasta jooksul on valminud õppevideoid, pandud tööle mitu reaallaineid populariseerivat ettevõtet, meile on tekkinud noori teaduspisikuga nakatav Ahhaa teaduskeskus, suure sammu on edasi astunud õppematerjalid, panustatud on õpetajakoolitusse. Isegi oma telesaadet on loodud, ja seda ikka selleks, et kõnetada!

Kahjuks puuduvad kindlad arvanded, kui palju on eespool nimetatud sammudel pistmist kõrgkooli erialavalikutega. See ei oma isegi tähtsust. Sest mitu tublit sammu nende ainete meeldivamaks muutmise suunas on astunud ja juba see, kui tulevased lapsevanemad enam füüsikatundidele mõeldes vapruste värvainet ei saa, on süstiks järgmisele põlvkonnale.

Fakt on aga see, et puudus säilib, mistõttu on tarvis leida üha uusi lahendusi, et noor inimene juba varases eas mõistaks: matemaatika, füüsika ja keemia on ained, mille vastu enda huvi kontrollida tasub. Peamine suur argument, mida reaallainetest mittehuvituvad noored nagu mantrat korrutavad, on ikka üks ja seesama: „Milleks mulle seda vaja on? Kas ma lähen tulevikus piimaletti ette ja kasutan hindade arvutamisel logaritme?”

See on korraga humoorikas ja pisut traagiline, et me ei ole suutnud noortele veel kristallselgeks teha, kuidas mitmekülgne teadmiste omandamine koolis aitab tulevikus kaasa absoluutselt kõikidel elualadel. On teaduslikult tõestatud, et muusikaga tegeleda on reaallainetes tugevamad kui ülejäänud. Miks mitte ka vastupidi – tugev aluspõhi (mis kogu füüsikat või matemaatikat arvestades on ju kõigest pinnapealne selgitus) reaallainetes on meie arengule kasuks mõnikord piisavalt märkamatu, et tulevikus tippjuhiks saades seda mitte aduda.

Newtoni kolme seadust võib klassiruumis olla keeruline selgitada. Korvpalli ja füüsikareeglite seoste näitamine võib muuta oluliste teadmiste omandamise kaasaahaaravaks ja põnevaks. FOTO: VLND

HARIDUSPROGRAMMID ÜHENDAVAD SPORDI JA REAALAINED

Eesti spordi- ja olümpiamuuseum alustab sügisel Eesti muuseumihariduses pisut isemoodi pilootprojektiga. Koostöös õpetajatega on valminud haridusprogrammid, mis ühendavad esmakordselt tõeliselt spordi ja reaallained, täpsemalt öeldes matemaatika ja füüsika. Ja seda mitte ülevaatlikult või õppekava läbivalt. Ühe tavalise õppetunni raames spordimuuseumi keskkonnas koos sportlastega. Oleme palunud õpetajaid, et nad valiksid matemaatika ja füüsika riiklikest ainekaavadest osad, mida õpetajal igapäevases klassikeskkonnas ehk pisut keerulisem selgitada on. Osad, mis sobiksid hästi nii põhikooliastmele kui ka keskkooliõpilastele.

Uued haridusprogrammid on interaktiivsed ja haaravad endasse kogu muuseumikeskkonna. Õpilased saavad salvestatud videolahenduste abil kvaliteetsed alusteadmised riiklikus õppekavas sisalduvast teemast, kusjuures videotes kohtavad nad eri spordiareene ja muidugi tippport-

lasi. Muuseumikeskkonnas leiduvate spordivahendite ja atraktsioonide abil on võimalik omandatud teadmisi kohe katsetada ja enda võimeid proovile panna. Haridusprogramm lõpeb töölehtede täitmise ja koju kaasa antava materjaliga, mille abil on õpetajal hiljem võimalik õpitut kontrollida ja üle korrata.

Samal ajal oleme edasi arendanud ja ajakohastanud kevadel suurt populaarsust nautinud haridusprogramme, mis sobivad eri kooliastmetele ja annavad õpilastele võimaluse väljaspool koolikeskkonda midagi uut ja põnevat teada saada, kinnitades samal ajal õpetajale, et õppekäik on läinud asja ette.

Eestis on suur tööjõupuudus, seda eriti spetsialistide hulgas. Puudu on suur hulk insenere ja õpetajaid. Isegi kui uuenduslikud lahendused ei aita valemite paremini pähe jätta, ei saa alahinnata teistmoodi koolitundidega kaasnevat huvi kasvu aine vastu. On aeg proovida uusi lahendusi!

**EESTI SPORDI- JA
OLÜMPIAMUSEUM**

LOOMING ON ÕHUS!

Telli **e-Looming** septembris soodsalt – **12 kuud 12 €**

<http://tellimine.ee/est/elooming-soodus>

Eestimaa koolidele

Kultuuri- ja ajalooreisid Peterburgi
Vahemikus 01.10.17 - 30.04.18

Kõik hinnas: 220 €

Viisa, kindlustus, majutus, söögid, ekskursioonid, külastused
Ermitaaz või Vene muuseum, Petrovskaja Akvatoria, Iisaku kirik,
P-Pauli kindlus, Kroonlinn ja merekirik

www.tiitreisid.ee tel: 6623762 e-mail: tiit@tiitreisid.ee
Koostöös Peterburi Eesti Seltsi & Hotelliga St.Peterburg

Pakume Sulle elamispinda ja suurepäraseid eneseteostuse võimalusi, kui tuled meile

inglise keele õpetajaks

Võta vastu väljakutse kujundada inglise keele õpe

TABASALU ÜHISGÜMNAASIUMIS

haaravaks ja kaasavaks õppijakeseks õppeks.

Ootame Sind kandideerima, kui Sulle on tähtis koolitund, kus lapsed tunnevad ennast kaasatuna ja mõistavad inglise keele rolli globaalse keelena. Sa naudid õpetamist ja seeläbi õpilase arengu positiivset mõjutamist ning oled avatud ka uute õpimeetodite rakendamisele.

Avaldus, CV ja kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide koopiaid (diplom koos akadeemilise tõendiga) saata hiljemalt **27.09.2017** kell 12.00 e-aadressil konkurss@tyg.edu.ee.

Täiendavat informatsiooni leiad kooli kodulehelt www.tyg.edu.ee.

TALLINNA LASTEAD NÕMMEKANNIKE

pakub tööd

lasteaiaõpetajale

1,0 koormus.

Töö algus kohe.

Avaldus ja CV saata nommekannike@nommekannike.edu.ee.

Lisainfo tel 651 4765.

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Johannes Käisi Selts ootab kandidaate

Johannes Käisi nimelisele preemia!

Johannes Käisi nimeline preemia määratakse ühele pedagoogile Põlva maakonnast ja ühele pedagoogile Eesti Vabariigist, kes väärib tunnustust oma praktilise pedagoogilise tegevusega, on silma paistnud Johannes Käisi pedagoogilise pärandi või teiste kooliühenduste ideede rakendamise või oma töökogemuste tutvustamisega ning on ühiskondlikult aktiivne.

Info <http://johanneskais.wordpress.com>

Johannes Käisi preemia laureadi kandidaadi nimi ja tema tegevuse kirjelduse palume saata hiljemalt **6. oktoobriks** e-aadressil Aina.Alunurm@gmail.com e-kirja manuseks.

SAKU LASTEAD PÄIKESEKILD

võtab tööle

eripedagoogi (1,0).

Avaldus, elulookirjeldus, haridust tõendavate dokumentide koopiaid, isikut tõendava dokumendi koopia ning kandidaadi soovil teised tema poolt oluliseks peetavad materjalid esitada hiljemalt **20. septembriks** Saku lasteaia Päikesekild e-postil paikesekild@sakuvald.ee või lasteaia kohapeal Teaduse 13, Saku, Harjumaa. Lisainfo tel 516 6550.

TARTU MAARJAMÕISA LASTEAD

kuulutab välja konkursi

õppealajuhataja

vabale ametikohale koormusega 1,0.

Kandideerimisavaldus koos elulookirjelduse ja kvalifikatsiooni tõendava dokumendi koopiaga esitada hiljemalt **22. septembriks** aadressil L. Puusepa 10, Tartu linn või Kai.Kens@raad.tartu.ee.

TARTU MAARJA KOOL

pakub tööd

■ lasteaia logopeedile (0,4 põhikoht),

■ psühholoogile (0,5 asenduskoh).

Avaldus, CV ja motivatsioonikiri saata e-aadressil jaanus.rooba@raad.tartu.ee. Info tel 5664 3697.

ÕNNITLEME

70

Tiiu Sulsenberg

Jakob Westholmi gümnaasiumi endine raamatukoguhataja ja õpetaja

60

Maire Aul

Toila gümnaasiumi kauaaegne õpetaja ja huvijuht

Imbi Praakle

Melliste algkooli-lasteaia õpetaja

55

Elle Agarmaa

Tartu Sipsiku lasteaia direktor

Katrin Paju

C. R. Jakobsoni nim Torma põhikooli õpetaja

50

Ilona Kruuse

Põltsamaa Tõruse lasteaia õpetaja

HAAPSALU LINNA ALGKOOL

ootab oma töökasse meeskonda

klassiõpetajat,

kes asub tööle 2. klassiga.

Õpetajal on nõutav erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon. Tööleasumine esimesel võimalusel.

Kandidaadil palume esitada motivatsioonikirja, CV ja haridust tõendavad dokumendid **18. septembriks** e-aadressil malle.dir@hla.edu.ee.

Info telefonil 5553 9421 (Malle Õiglas, direktor).

SISUTURUNDUS

Tulge külastama üleeuroopalist õpilasteaduse konkurssi!

Eesti teadusagentuur kutsub 24. ja 25. septembril külastama Tallinnas toimuvat üleeuroopalist suursündmust – Euroopa noorte teadlaste konkurssi. Konkursil esitlevad oma uurimistööd 38 riigi õpilaste riiklike teadustööde konkursside võitjad vanuses 16–20. Kahel päeval on konkursipaik SpaceX avatud kõigile huvilistele. Ootame üritust külastama õpilasi, õpetajaid, uurimistööde juhendajaid ja koolijuhte.

Kõige enam on tiptasemel õpilasteadusega tutvumisest kasu noortel, kes on just oma uurimistööd tegema asumas, ning uurimistööde juhendajatel. Konkursikülastus võib olla uurimistöö kursuse osa. Uurimistöödega tutvumist hõlbustavad spetsiaalsed töölehed, mille juures on selgitused õpetajale.

Ürituse külastamine annab võimaluse ka keeleõppe lõimimiseks – töid esitletakse inglise keeles, tööde lühitutvustused on tõlgitud eesti keelde, aga küsimusi saab küsida ka vastavalt õpilase kodukeelele.

Õpilasi ootavad lisaks noorte teadustöödele põnevad töötoad ja teaduse populariseerijad. Kohal on „Raket 69” tegevusala, robotika töötoad, virtuaalreaalsuse töötoad, maitsekoolitus, GLOBE ja mitmed teised. Täpsem programm, töölehed jm info on toodud veebilehel www.eucys2017.eu/visitors. Samas toimub õpilasgruppide eelregistreerimine 25. septembriks.

Õpetajatele on programmis kolm töötuba. Tartu ülikooli teaduskoolilt „Lõimime laboris probleeme lahendades loodusteadusi ja matemaatikat!”, Eesti maaülikoolilt „Ökoloogiline jalajälg ehk kuidas see, mida sa sööd, mõjutab keskkonda”, GLOBE'i töötoas tutvustatakse programmi tegevusi ning lihtsaimaid mõõtmisi atmosfääri ja hüdroloogia protokollidest. Õpetajate töötubadesse registreerimine on vabade kohtade olemasolul avatud kuni 22. septembrini aadressil <https://eucys2017.eu/opetajate-tootoad>, samas saab tutvuda töötubade kirjeldustega.

Konkursipaik SpaceX asub Ülemiste City innovatsioonilinnakus aadressil Keesi 6. Sissepääs on tasuta.

Ürituse käepaelaga pakuvad 24. ja 25. septembril soodsamat sissepääsu Energia Avastuskeskus ja Lennusadam. Eesti tervishoiumuuseum, Eesti loodusmuuseum ja KUMU pakuvad käepaela alusel sooduspiletit pühapäeval, 24. septembril. Esmaspäeval on kolm viimast kohta suletud.

Euroopa Liidu noorte teadlaste konkurssi korraldatakse alates 1989. aastast, Eesti õpilased on sellel osalenud alates 2002. aastast. Eestis toimuv suurüritus on järjekorras 29., seda korraldab Eesti teadusagentuur koostöös Euroopa Komisjoni ning haridus- ja teadusministeeriumiga.

EESTI TEADUSAGENTUUR

29th
EUROPEAN
UNION
CONTEST FOR
YOUNG
SCIENTISTS
22.-27.09.2017

EUCYS²⁰¹⁷
TALLINN

OLED OODATUD:

24. ja 25. septembril SpaceX Ülemiste Citys:

- ★ Tule uuri Euroopa põnevamaid noorte teadustöid!
- ★ Pane ennast proovile Raket69 ülesannetega. Registreeru saatesse!
- ★ Saa osa töötubadest väikestele ja suurtele teadushuvilistele!

www.eucys2017.eu/visitors

Mitmekülgne Pilvi Üllaste

■ EESTIS POLE VIST INIMEST, KES EI TEAKS SELLISEID LASTELAULE NAGU „EHITAME MAJA”, „NUKU HÄLLILAUL” JT. PALJUD MEIST MÄLETAVAD ILMSELT AGA ALGUSEST LÕPUNI LUGU SELLEST, KUIDAS KIISSU LÄKS KÕNDIMA JA MÜTS OLİ TAL PEAS. NENDE JA PALJUDE TEISTEGI LASTELAULUDE SÕNADE JA VIISI AUTOR ON **PILVI ÜLLASTE**.

MAIT TALTS
õpetaja

Eesti lastekirjanduse aja- loos on olnud palju huvitava elukäigu ja loomelooga isiksusi. Mõned meie lastekirjanikest on suutnud anda üht-teist väärtuslikku ka mõnel muul alal. Kuid on ka neid, kelle panus võib olla üllatavalt mitmekülgne. Üheks selliseks tuleb pidada Pilvi Üllaste, kelle sünnist möödub peagi sada aastat.

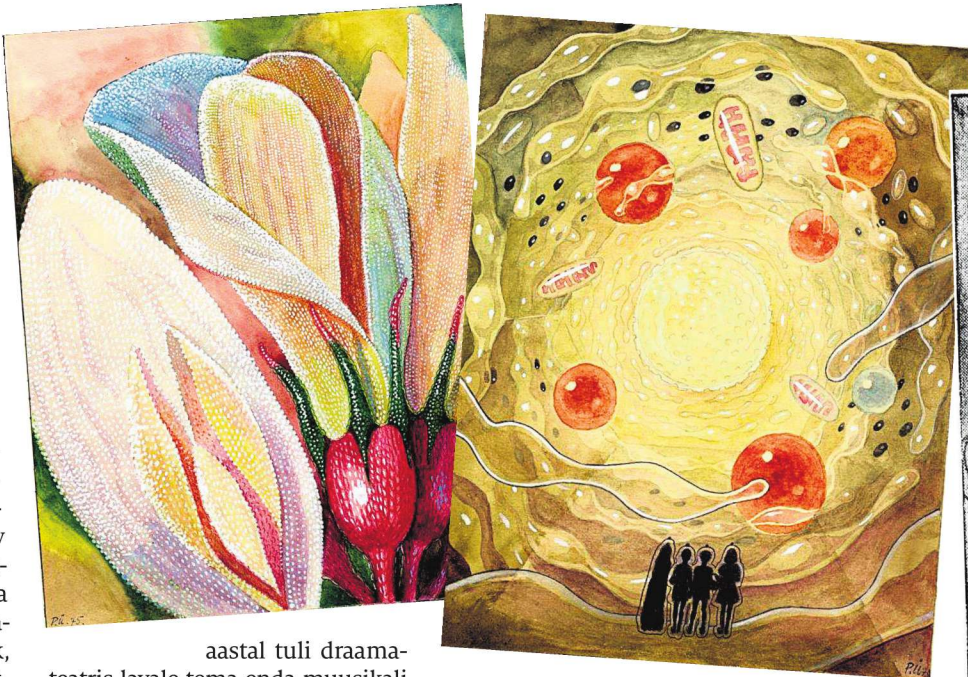
Me võime teda pidada eelkõige lastekirjanikuks, kuid ka kujutava ja helikunsti alal suutis ta üht-teist märkimisväärselt endast maha jätta. Huvitav on, et ise armastas ta enda puhul rõhutada ka roosikasvataja rolli. Oma pika elu jooksul jõudis ta töötada teatris, raadios, olla taluperenaine, kolhoosnik, aga ka kultuurimaja juhataja ja kunstnik. Kuid märkimisväärse osa oma elust pühendas ta õpetajaametile, mis tema loominguloos näib olevat ühemõtteliselt positiivne inspiratsiooniallikas.

KANDLEGA TEATRISSE

Pilvi Üllaste sündis uue kalendri järgi 18. septembril 1917 Ustus Tõnissoni ja tema abikaasa Elisabethi (sündinud Kinkberg) ainsa lapsena Tallinnas, perekonna üürikorteris Lauulupe tänavas. Ajad olid toorkord ärevad (ikkagi revolutsiooni ja segaduste aasta) ning perekonnapärimuse järgi olevat tüdruku sündimise ajal olnud väljas kuulda laskmist. Kuna ta vanemad olid Türi koguduse hingekirjas, registreeriti uue ilmakodaniku sünd seal. Sünnikande järgi sai tütarlaps nimeks Pilve-Cecilia. Lisanime, mida ta oma eluajal küll ei kasutanud, olevat ta saanud helikunstnik Cecilia Hanseni järgi.

Oma elu olulisemad kujunemisaastad veetis Pilvi Tallinnas. Siin käis ta algkoolis ning lõpetas Tallinna Linna 1. Tütarlaste Gümnaasiumi. Pilvi Üllaste karjäär (kui seda sõna on tema puhul üldse kohane kasutada) sai alguse tänu isale. Tema isa, legendaarse kalendrikirjaniku ja rahvalaulegustaja Mats Tõnissoni poeg Ustus (kes eestindas oma nime 1937. aastal Toomen-diks), oli lisaks muule ka suur muusikahuviline. 1930. aastate lõpul töötas ta koos oma venna Avelinusega välja uut tüüpi kandle, nn hiiekandle. Ustuse tookord veel gümnaasiumis õppiv, loomult muusikaalne tütar Pilvi Toomendi hakkas isa käe all kannelt mängima. Samal ajal sat-tusid rahvuslikult meelestatud isa ja tütar taarusuliste sekka. Kui Pilvi ema suri ja ta isa sattus ajutiselt raskesse olukorda, võtsid tuntud taaralased Kustas Utuste ja Maarda Utuste-Lepa noore Pilvi mõneks ajaks oma perekonda kostile.

Kandlemäng viis Pilvi Üllaste (tollal veel Toomendi) nii draamateatrisse kui ka Eesti Raadiosse. Vaevalt 20-aastasest Pilvi Toomendist sai Eesti Raadio lastesaadete toimetaja, keda tunti üle Eesti raadiotädi-na. Muuhulgas sai ta tol perioodil tuntuks kuuldemängude autorina. Juba veidi varem hakkas ta saatma mitmeid draamateatri etendusi (nt Oskar Lutsu „Kevadet”) lava taga kandlel, kunni lõpuks sai temast veel enne gümnaasiumi lõpetamist draamateatri muusikaline kujundaja. 1938.

aastal tuli draamateatris lavale tema enda muusikaline draama „Lamburneid”, mille publik ja kriitikud kenasti vastu võtsid. Seesama kandlemäng viis Pilvi gümnaasiumi järel õppima Tallinna konservatooriumi Silvia Tobiase harfikklassi.

MAALE ELAMA

1940. aasta töi Pilvi Üllaste ellu suuri muutusi. Esiteks kaotas ta töö Eesti Raadios. Viimasel tööpäeval raadioga hüvasti jättes otsustas ta keset ööd viia päeva jooksul saadud lilled reaalkooli kõrval asuvalle Vabadussõja monumendi jalamile. Paraku passisid seal erariietes NKVD nuhid ning Pilvi Üllaste arreteeriti. Üle kahe kuu peeti teda vanglas, kus ajastule iseloomulikult üritati talt välja peilida selle nõukogudevastaseks agitatsiooniks kvalifitseeritud ettevõtmise võimalikke kaasosalisi. Oleid leidmata Pilvi Üllaste siiski vabastati, kuid kahtlase vari jäi teda saatma veel pikaks ajaks.

Järgnenud sõja ajal naasis Pilvi Üllaste esmalt ajutiselt tööle Eesti Raadiosse. Raske sõja-aasta 1942 kujunes tema elus pöördeliseks. Ta abiellus Ludvig Üllastega ning asus elama Järvamaale Väätsa lähedale. Samal aastal ilmus tema esimene raamat, lasteraamat „Leheritsikas ot-

sib tööd”. Selles autori illustreeritud teoses tegutseb Leheritsikanimeline neidis, kelles tuleb näha autori alter ego. Tulutute tööotsingute järel leiab Leheritsikas oma õnne just loominguilises töös nagu Pilvi Üllaste isegi. Loo lõpp aga ennetab omal kombel Ellen Niidu „Suure maalritöö” põhiideed.

Sattunud sõja järel maale elama, pidi Pilvi Üllaste tegema kaasa kõik põllumajanduse kollektiviseerimisega seotud katsumused, mis temale kui elupõlisele linnatüdrukule olid eriti rängad. Kolhoosnikuelust väljapääsu otsides saigi temast õpetaja mitmes Järvamaa koolis (Türi keskkoolis, Koigi koolis, aga kõige pikemalt Väätsa põhikoolis). Vahepealsel ajal jõudis ta töötada mõnda aega ka Paide kultuurimajas. Tema viimaseks riigipalgaliseks töökohaks jäigi kultuurimaja kunstniku amet.

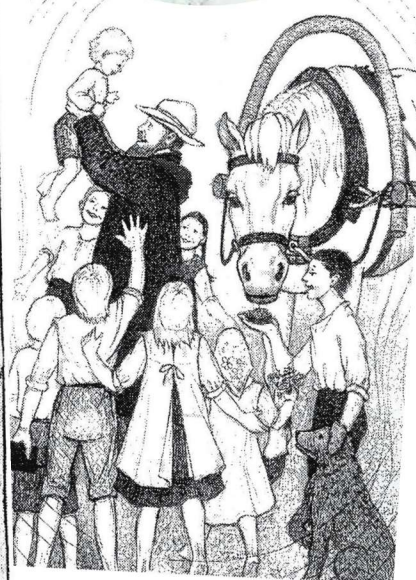
ELU KUI TERVIK

Lastelaule oli Pilvi Üllaste hakanud tegema juba raadios töötamise päevil. Töö koolides ja lähedane kokkupuude lastega inspireeris teda 1950. aastatel lastelauloomingu juurde tagasi pöörduma. On traagiliselt paradoksaalne, et oma tun-

■ PILVI ÜLLASTE LAULE YOUTUBE'IS

- „Ehitame maja” <https://www.youtube.com/watch?v=Q90-SvayYzw>
- „Kiisu läks kõndima” <https://www.youtube.com/watch?v=rZrWuJCJHK8>
- „Nuku häällilaul” <https://www.youtube.com/watch?v=3wreU-yGu9Q>
- „Mis need käivad” www.youtube.com/watch?v=htmZURYPOXc
- Pilvi Üllaste laulab kandle saatel <https://arhiiv.eri.ee/vaata/32639>

tuimad lastelaulud tegi ta ajal, mil tema noorim tütar Vaike nelja-aastasena suri.

1960. aastal ilmus lauludest, mille viisi ja meloodia autor oli Pilvi Üllaste, kogumik „Laulame-tantsime”. See ongi pühendatud ebaõiglaselt vara lahkunud piisutütre mälestusele. Vähem on teada asjaolu, et Pilvi Üllaste on loonud laule ka täiskasvanutele. Mõned laulud on ta pühendanud kodusele Järvamaale, aga ka Paide ja Türi linnale, loonud ka Koigi kooli hümnid.

Paraku lahkus oma käe läbi 1964. aastal Pilvi Üllaste vanim tütar Leelo-Imbi ning taas sai see kummaliselt traagiliselt kombel inspiratsiooniallikaks kahele suurepärasele populaarteaduslikule lasteraamatule, mille järgi Pilvi Üllastet täna sel päeval teataksegi. Need on „Avatud päiklipuu” (1978) ja „Lugu kahest vereliblest” (1988). Esimene neist on üks inforikkamaid ja omanäolisemaid populaarteaduslikke lasteraamatuid. Tänu hiljutisele Jaanika Juhansonini dramatiseeringule ja lavastusele NUKU teatris, on „Lugu kahest vereliblest” tuttav ka tänase päeva kõige nooremale põlvkonnale. Harva võib leida sellist teost, kus on ühede kaante vahel nii populaarteaduslik lastejutt kui ka filosoofiline mõistumina-sjutt.

Kuna tütar õppis Räpina aianduskoolis, pühendusid ka tema vanemad järgmistel aastatel roosikasvatusele. Seejuures luges Pilvi Üllaste hulgaliselt populaarteaduslikku kirjandust. Õpetajana oli Pilvi Üllaste teadlik, et õpilased vajavad haaravamaid taime- ja inimkeha füsioloogia käsitlusi, ning otsustas need lõpuks ise kirjutada. Tänu kirjutuse Valgus toimetaja Mall Johansonini vahendustegevusele käis Pilvi Üllaste tookord nii zoologia-botaanika instituudis Tartus kui ka eksperimentaalioloogia instituudis Harkus, et sealsete teadlastega konsulteerida ning ise elektronmikroskoopia võimalustega tutvuda.

Ka kunstnikuna hakkas Pilvi Üllaste end realiseerima juba Raadiotädi perioodil. Vahepeal ei ilmunud peaaegu Raadiotele numbrit, mille lastenurgas poleks avaldatud tema tavaliselt akvarellidega koloreeritud joonistusi. Oma elu-

ajal ilmunud kümnest raamatust illustreeris ta ise pooled.

1960. aastate alguses käis ta usinasti Tartus sealsetel kujutava kunsti kursustel, kus õppis Silvia Jõgeveri ja Aleksander Suumani käe all. Vähe teatakse, et ka raamatu „Avatud päiklipuu” originaal-illustratsioonid tegi ta ise, saanud võimsalt inspiratsiooni elektronmikroskoobi all nähtust. Paraku aktspteeris kirjastus tookord üksnes diplomeeritud kunstnikke. Raamatu kujundajaks sai kunstnik Oleg Mellov, kuid oma illustreerimise alusena kasutas ta peaaegu üks ühele neidsamu Pilvi Üllaste tehtud illustreerimist. Lõpuks valiti see raamat 1978. aasta 25 kaunima Eesti raamatu hulka.

1997. aastal ilmunud „Matsi raamatuga” astus Pilvi Üllaste omal kombel isegi kultuurilooarivate sekka, kuigi tegi seda üsna ebatraditsioonilisel viisil. Oma vana naisale Mats Tõnissonile pühendatud uurimustel põhinev isiku- ja perekonnalu-gu on uurimuse kohta tavatult emotsionaalne ja isegi veidi ilukirjandusliku proosa piirimail asuv teos. Raamatu kirjutamisele pühendas ta aastaid ning see põhineb põhjalikul uurimisteguvusel Tartu ajalooarhiivis. Pilvi Üllaste viimaseks ettevõtmiseks jäi oma jutukeste sarja „Kirja-Triinu” väljaandmine, milles mõned aastakümnete eest oma lastele jutustatud lood kaante vahele jõudsid. Needki vihikukesed on Pilvi Üllaste ise illustreerinud ja üks neist, „Kevadele appi”, on muutunud lausa bibliofiilseks harulduseks.

Pilvi Üllaste suri 6. juunil 2003, jõudnud 86. eluaasta künnisele. Tema isikule ja mõjule on hakatud alles viimasel ajal taas veidi enam tähelepanu pöörama. Äsja ilmus Pilvi Toomendi Üllaste nime all tema autobiograafiline mälestusteraamat „Muusade kutse”, mis heidab valgust lastekirjaniku, kunstniku ja muusiku elu esimesele 40 aastale. Tänuväärsel moel toob see teos veelgi selgemini esile tema eluloo ja loomingu seosed. Pilvi Üllaste elu puhul ongi tegemist ühtse tervikuga, looming on vaid selle orgaaniline osa.

Olgu märgitud, et laul „Ehitame maja” on olnud ka Genialistide repertuaaris ja „Nuku häällilaulu” on laulnud Hanna-Liina Võsa.